

Foreign
Investors
Council

FIC POSLOVNI BAROMETAR

Sarajevo, Avgust 2021.

BOSNA I HERCEGOVINA

Foreign
Investors
Council

VIJEĆE STRANIH INVESTITORA (VSI)

Fra Andjela Zvizdovića 1/14, Toranj B
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Telefon: +387 33 295 880

Fax: +387 33 295 889

E-mail: info@fic.ba

Web: www.fic.ba

Predgovor

Želim da izrazim veliku zahvalnost svim članicama Vijeća stranih investitora u Bosni i Hercegovini (**VSI**) / Foreign Investors Council (**FIC**) koje su učestvovale u pripremi trećeg izdanja publikacije "Poslovni barometar". Iako je period iza nas bio u znaku borbe protiv pandemije koronavirusa (COVID-19), naša asocijacija nastavlja svoje strateško djelovanje u pravcu zagovaranja poboljšanja poslovnog ambijenta u ime svih naših članica, stranih i domaćih investitora.

Analizirajući poslovnu klimu u Bosni i Hercegovini (**BiH**) u proteklom periodu, pored dobro poznatih izazova koje BiH ima, pandemija COVID-a donijela je dodatne izazove za realni sektor i investitore. Na sreću većina kompanija je uspjela da očuva svoje poslovanje i radna mjesta, no ipak došlo je do značajnog smanjenja obima posla a time i do pada prihoda, čime su smanjeni i finansijski kapaciteti za investiranje i reinvestiranje.

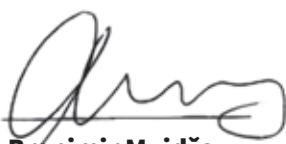
Kada je riječ o investicijskim projektima naših članica, globalna pandemija odrazila se svakako i na njihovo poslovanje, kao i na sve ostale privredne subjekte u zemlji. Ono što nas posebno raduje jeste činjenica da su naše članice i pored izazova uzrokovanih pandemijom, pokazale veliki stepen inovativnosti, adaptibilnosti ali i hrabrosti u novim uslovima poslovanja, te nastavile sa realizacijom svojih započetih projekata i u ovoj godini. Pored činjenice da su naše članice uspjele u ovim izazovnim vremenima, nastaviti sa svojim poslovnim planovima, posebno smo ponosni na to da su mnoge od njih nastavile i sa ulaganjima u projekte koji imaju karakter društveno odgovornog poslovanja, a koji su iznimno važni za građane i društvenu zajednicu u ovom trenutku.

U proteklih godinu dana, jedan od najvažnijih ciljeva VSI bilo je pružanje podrške našim članicama u prevladavanju izazova sa kojim su se suočili, kroz naše intenzivne aktivnosti i pravovremeno informisanje o bitnim dešavanjima u kriznim mjesecima trajanja pandemije. Također, VSI je od trenutka proglašenja vanredne situacije u BiH, stavio sve svoje resurse i stručnost na raspolaganje vlastima u BiH u cilju iznalaženja najboljih opcija za minimiziranje negativnih posljedica na domaću ekonomiju.

Iako će oporavak BH ekonomije prvenstveno zavisiti od daljih poteza vlasti, uvjeren sam da će novo izdanie Poslovnog barometra u kombinaciji sa našom novom Bijelom knjigom poslužiti kao smjernica za donošenje odluka bitnih za dalji ekonomski razvoj, te kao osnova za planiranje, mobilizaciju resursa, upravljanje efikasnošću i usklađivanje angažmana vladinih službi sa poslovnom zajednicom.

VSI će i dalje nastaviti pružati podršku procesima u BiH koji za cilj imaju poboljšanje poslovnog ambijenta, te se nadamo da ćemo u narednom periodu, u saradnji sa našim partnerima, ostvariti dobre rezultate koji idu u pravcu rasterećenja privrede, a samim tim i jačanja pozicije stranih i domaćih investitora u BiH.

Na kraju želim da izrazim zahvalnost GIZ Regionalnom servisnom centru za saradnju sa privatnim sektorom u Jugoistočnoj Evropi (RSC) na pružanju tehničke i finansijske podrške kako bi se osigurala realizacija 3. izdanja „Poslovnog barometra“. Također još jednom se zahvaljujem svim članovima VSI koji su sudjelovali u ovom istraživanju.

Branimir Muidža

Predsjednik Vijeća stranih investitora u BiH

Sadržaj

Predgovor	1
Sažetak	4
Uvod	5
O Vijeću stranih investitora u BiH	5
O GIZ Regionalnom servisnom centru za saradnju sa privatnim sektorom u Jugoistočnoj Evropi (RSC)	6
Metodologija	6
A – OPŠTE INFORMACIJE O ČLANICAMA VSI	7
B – ULAGANJA ČLANICA VSI U BIH	10
C – EKONOMSKI UČINAK ČLANICA VSI	14
D – OCJENA POSLOVNE KLIME U BIH	17
E – ZAPOŠLJAVANJE I OBRAZOVANJE	21
F – UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA POSLOVANJE ČLANICA VSI	25

Pregled grafikona

Zemlja sjedišta investitora	7
Porijeklo kapitala	8
Vrsta investicije	8
Vrsta ekonomске djelatnosti	8
Geografska raspoređenost investicije	9
Pravni oblik organizovanja	9
Izvori informacija o mogućnosti investiranja	10
Motivi za ulaganje u BiH	11
Ukupne investicije članica VSI u BiH	11
Investicije članica VSI u 2019./2020. godini	12
Planovi za reinvestiranje u naredne tri godine	12
Iznos planiranih investicija u naredne tri godine	13
Razlozi za reinvestiranje	13
Prioritetna ciljna tržišta	14
Rezultati finansijskog poslovanja	14
Rezultati godišnjeg prometa ostvarenog u BiH, u 2019. godini	15
Rezultati dobiti ostvarene u BiH, u 2019. godini	15
Rezultati godišnjeg prometa na osnovu izvoznih aktivnosti u 2019. godini	15
Procenat godišnjeg prometa u BiH od izvoza (izvoz robe/usluga)	16

<i>Zemlje u koje se najviše izvozi</i>	16
<i>Ocjena ekonomskog i poslovnog ambijenta u BiH u 2020. godini, u odnosu na 2019. godinu</i>	17
<i>Ocjena trenutne poslovne klime u BiH</i>	17
<i>Konkurentske prednosti investiranja u BiH</i>	18
<i>Najveće trenutne prepreke za uspješno poslovanje u BiH</i>	18
<i>Najveći rizici za poslovanje u BiH</i>	19
<i>Ključni prioriteti za državne i entitetske vlasti u cilju unapređenja poslovnog ambijenta</i>	19
<i>Ključni prioriteti za lokalne vlasti u cilju privlačenja više investicija i povećanja zapošljavanja</i>	20
<i>Faktori koji bi doprinijeli unapređenju efikasnosti javne administracije</i>	20
<i>Spremnost davanja preporuke stranim kompanijama za investiranje u BiH</i>	20
<i>Neto zaposleni u posljednjoj kalendarskoj (2020.) godini</i>	21
<i>Planovi za zapošljavanje novih radnika u naredne tri godine</i>	21
<i>Planirani broj neto dodatnih zaposlenih u naredne tri godine</i>	22
<i>Stručnost i pouzdanost ljudskih resursa u BiH</i>	22
<i>Potrebni profili radnika</i>	23
<i>Potrebna zanimanja/vještine</i>	23
<i>Preporuke za unaprjeđenje obrazovnog sistema u BiH</i>	24
<i>Najveće prepreke za stvaranje novih radnih mesta</i>	24
<i>Uticaj pandemije COVID-19 na poslovanje kompanija</i>	25
<i>Uticaj pandemije COVID-19 na uvoz/izvoz dobara i usluga</i>	25
<i>Uticaj pandemije COVID-19 na prihode kompanija</i>	26
<i>Postotak pada prihoda u 2020. zbog pandemije COVID-19</i>	26
<i>Uticaj pandemije COVID-19 na radna mjesta</i>	26
<i>Najveći izazovi u poslovanju za vrijeme pandemije COVID-19</i>	27
<i>Uticaj pandemije COVID-19 na realizaciju utvrđenih strateških i investicionih planova</i>	27
<i>Optimizacija poslovanja u cilju prevazilaženje krize izazvane pandemijom COVID-19</i>	28
<i>Poduzete mjere investitora za vrijeme pandemije COVID-19 u cilju očuvanja poslovanja</i>	28
<i>Podrška kompanijama za vrijeme trajanja krize izazvane pandemijom COVID-19</i>	29
<i>Ocjena podrške domaćih vlasti i međunarodne zajednice u suzbijanju posljedica pandemije COVID-19</i>	29
<i>Očekivana finansijska i tehnička podrška domaćih vlasti u prevazilaženju ekonomske krize izazvane pandemijom COVID-19</i>	30
<i>Preporuke vlastima u BiH u cilju prevazilaženja posljedica pandemije COVID-19</i>	31

Sažetak

Strane investicije su jedan od najatraktivnijih oblika međunarodne saradnje i ekonomskog razvoja zemlje u koju se slivaju. Povezivanje domaćih kompanija sa stranim kompanijama kroz realizaciju ulaganja predstavlja prve globalizacijske korake zemlje domaćina, koji direktno doprinose postizanju veće efikasnosti i konkurentnosti domaćih kompanija, razvoju tehnologije, prijenosu novih vještina i znanja, osvajanju novih tržišta, zapošljavanju i ukupnom ekonomskom rastu. Investicije su važan generator ekonomskog razvoja svih zemalja u tranziciji uključujući i BiH.

Iako se BiH deklarisala kao odlučna u svom nastojanju da poveća priliv direktnih stranih investicija, željeni nivo ulaganja još uvek nije dostignut zbog komplikovane administrativne strukture i nedovoljno poticajnog poslovnog okruženja. Pored dobro poznatih izazova, kada je u pitanju investiciona klima, situaciju su dodatno pogoršali izazovi koje je donijela globalna pandemija koronavirusa (COVID-19). Upravo iz tog razloga, investitori i članice VSI u BiH su kreirale ovaj izvještaj kako bi vlastima u BiH dale relevantne inpute sa ciljem dostizanja optimalne investicijske klime koja će privući značajan iznos ulaganja u zemlju te unaprijediti položaj postojećih investitora.

Članice VSI su u ovom izvještaju identifikovale prepreke u poslovanju sa kojima se trenutno suočavaju, ali i benefite investiranja u BiH. Više od polovine (52%) članica VSI je umjereno nezadovoljno poslovnom klimom te smatraju da je poslovno okruženje u BiH nepredvidljivo, što ima veoma negativan efekat na privlačenje novih investicija. Ipak, bez obzira na uočene prepreke na koje su članice **VSI ukazale, 92% anketiranih je spremno da preporuči BiH kao zemlju za ulaganje, a 65% njih planira da reinvestira u BiH u naredne tri godine.**

Iako je zbog pandemije COVID-19, u 2020. godini došlo do smanjena broja zaposlenih, skoro **74% kompanija planira u naredne tri godine zaposliti dodatnu radnu snagu**. Investitori su identificirali visokoobrazovani kadar, mahom ekonomski i tehničke struke kao najpoželjnije profile zaposlenika. Međutim, investitori su također u potrazi za radnom snagom koja se bavi strukovnim zanimanjima.

Članice VSI navele su također da su kvalificirana radna snaga, blizina Evropske unije i niski troškovi rada najbitnije konkurentne prednosti BiH, koje vlasti mogu i moraju iskoristiti u cilju privlačenja novih ulaganja u BiH.

Ovaj izvještaj dopunjuje *Bijelu knjigu* koju VSI periodično objavljuje, a koja sadrži vrlo specifične predložene mjere identifikovane za rješavanje mnogih od ovih nalaza.

Uvod

Treće izdanje Poslovnog barometra je jedna od ključnih aktivnosti Vijeća stranih investitora u BiH realizovana u saradnji sa **GIZ Regionalnim servisnim centrom za saradnju sa privatnim sektorom u Jugoistočnoj Evropi (RSC)**.

Poslovni barometar je istraživanje koje VSI periodično provodi među svojim članicama, stranim i domaćim investitorima prisutnim u BiH, koje ima za cilj sticanje dodatnih saznanja o sveukupnom zadovoljstvu investitora poslovnim okruženjem u BiH, preprekama sa kojima se suočavaju u poslovanju, njihovim planovima za reinvestiranje i zapošljavanje te kreiranje više poslovnih prilika u BiH. U ovom izvještaju također je prikupljena zbirna statistika VSI članstva uključujući podatke o ekonomskim performansama članica VSI.

Prva dva izdanja Poslovnog barometra objavljena su 2015. i 2018. godine, dok treće izdanje obuhvata period 2019./2020.godine. Pored standardnih poglavlja treće izdanje Poslovnog barometra sadrži i novo poglavlje koje se bavi uslovima poslovanja za vrijeme pandemije COVID-19. Rezultati istraživanja predstavljeni u novom izdanju Poslovnog barometra će biti predstavljeni relevantnim vlastima u BiH i koristit će se za unapređenje položaja i zahtjeva investitora prema domaćim institucijama, sa ciljem poboljšanja regulatornog okvira, efikasnosti javne uprave i političkih odluka usmjerenih na privlačenje svježeg kapitala u zemlju i stvaranja novih radnih mesta.

Nadamo se da će vlasti u BiH ozbiljno razmotriti i iskoristiti inpute stranih investitora prikazane u ovom izvještaju te dosljedno provesti nužne ekonomske reforme na koje ovaj izvještaj implicira.

O Vijeću stranih investitora u BiH

Vijeće stranih investitora – VSI (Foreign Investors Council – FIC) je neprofitna poslovna asocijacija osnovana 2006. godine koja predstavlja interes stranih i domaćih investitora u Bosni i Hercegovini, te okuplja blizu 70 najznačajnijih međunarodnih i domaćih kompanija koje su do sada investirale u BiH više od 9 milijardi KM, te zapošljavaju više od 20.000 BiH građana.

Misija VSI je zagovaranje unaprijeđenja investicione klime i sveukupnog poslovnog okruženja u BiH, za opću dobrotbit budućeg ekonomskog razvoja. VSI afirmiše dobre poslovne prakse kompanija te u okviru toga, nudi rješenja vlastima u BiH kako bi se prevazišle prepreke sa kojima se investitori suočavaju u svom poslovanju. Kroz svoje usluge VSI pruža praktičnu podršku svim kompanijama u nastojanju da poboljša status stranih ali i domaćih investitora, te da što više približi svjetske ekonomske trendove domaćoj poslovnoj zajednici. VSI je asocijacija koja djeluje kao jedinstven glas investitora prisutnih u BiH,sa ciljem

da unaprijedi komunikaciju i suradnju između poslovne zajednice i vlasti u BiH, kako bi se otklonile barijere u poslovanju i uspostavio normativni i institucionalni okvir za kreiranje optimalnog investicionog ambijenta, i u konačnici osigurao snažan ekonomski rast i bolji standard građana BiH.

O GIZ Regionalnom servisnom centru za saradnju sa privatnim sektorom u Jugoistočnoj Evropi (RSC)

GIZ Regionalni servisni centar za saradnju sa privatnim sektorom u Jugoistočnoj Evropi (RSC) osnovan je 2019. godine u Sarajevu s ciljem promocije Njemačke razvojne saradnje (German Development Cooperation) sa posebnim fokusom na program "**develoPPP**" koji je namjenjen domaćim kompanijama sa Zapadnog Balkana kao i EU kompanijama. DeveloPPP program financira Savezno ministarstvo za ekonomsku suradnju i razvoj (BMZ) SR Njemačke kako bi se unaprijedilo sudjelovanje privatnog sektora u oblastima gdje se preklapaju poslovne mogućnosti i inicijative razvojne politike.

RSC djeluje kao međusektorski i međudržavni hub kompetencija za saradnju sa industrijskim sektorom. Osnovan kao ured za konsalting i usluge, RSC podržava postojeće projekte koje implementira GIZ u identificiranju potencijala za suradnju i aktivno pomaže u pokretanju i pripremi odgovarajućih partnerskih projekata. RSC djeluje u svih 6 zemalja zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija).

RSC nudi individualne savjete o saradnji sa privatnim sektorom i prati razvoj projekata saradnje od ideje do realizacije. Usluge RSC-a uključuju sljedeće:

- Daje podršku kompanijama da sistematski ispitaju potencijale za partnerstvo i da identifikuju odgovarajuće projektne ideje;
- Uspostavlja kontakte sa kompanijama u Njemačkoj i regiji kako bi ih mobilizirali za partnerstva u sklopu Njemačke razvojne saradnje;
- Usko sarađuje sa postojećim strukturama podrške privredi u regionu, Njemačkoj i EU i povezuje zainteresirane partnere i projektne ideje sa odgovarajućim strukturama u regionu;
- Daje podršku u pokretanju obećavajućih inicijativa i provjeri njihove relevantnosti i izvodljivosti;
- Savjetuje zainteresirane kompanije o odgovarajućim formatima saradnje i mehanizmima finansiranja;
- Prati uključene kompanije kroz čitav postupak apliciranja i podržava ih u izradi visokokvalitetnih aplikacija, zahvaljujući čijem iskustvu se maksimizira vjerovatnoća financiranja.

Metodologija

Rezultati istraživanja provedenog među članicama VSI koji su prikazani u formi trećeg izdanja Poslovnog barometra, prikupljeni su korištenjem instrumenta on-line ankete.

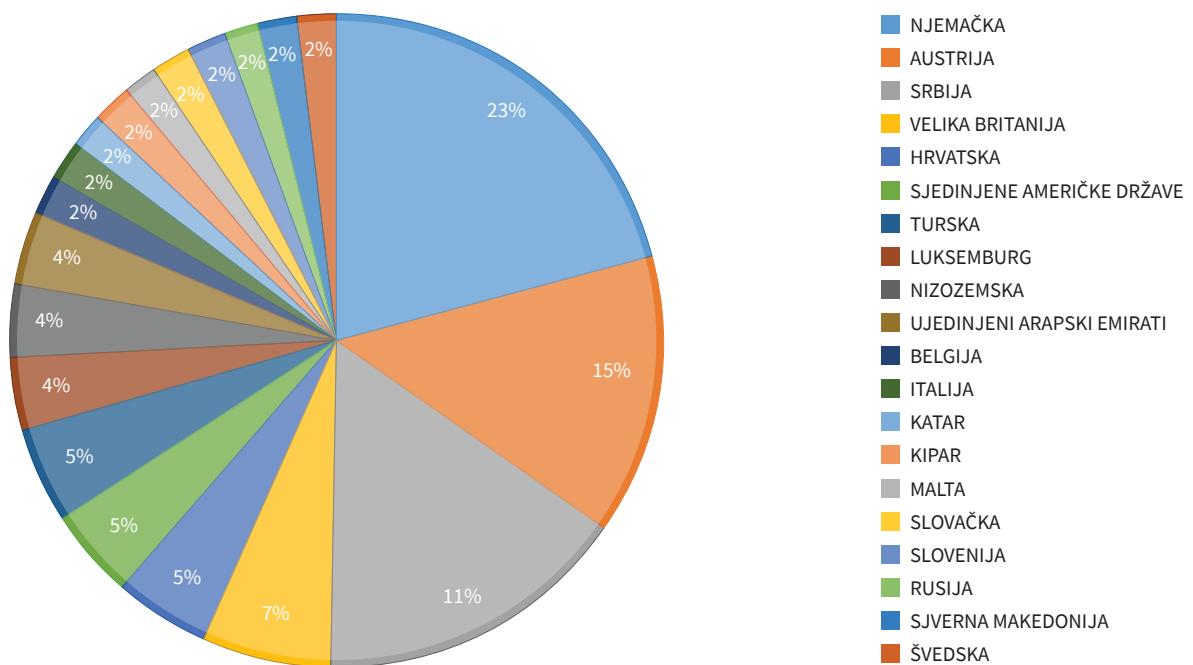
Upitnik su popunjavale kompanije, članice VSI u BiH, sa ciljem pružanja prikaza poslovne klime u proteklom periodu, glavnih izazova u poslovanju, te konkretnih preporuka relevantnim institucijama na državnom, entetskom i lokalnom nivou za uklanjanje ključnih prepreka sa kojima se suočavaju investitori, uključujući unapređenje postojećeg normativnog i institucionalnog okvira u ovoj oblasti. Pitanja u anketi se odnose na poslovne aktivnosti članica tokom 2019/2020. godine. Anketu je ispunilo ukupno 73% članica VSI. Napominjemo da svi strani investitori u BiH nisu članovi VSI. Podaci iz ankete su prezentirani u grafikonima i brojkama kako bi se omogućila lakša vizualizacija prikupljenih podataka. Ovaj izvještaj je također namijenjen različitim akterima u BiH kako bi se identifikovale glavne prepreke u privlačenju novih investicija u BiH. Poslovni barometar ima za cilj da utiče na kreiranje povoljnije ekonomske i poslovne klime za postojeće investitore u BiH kako bi se povećala mogućnost za reinvestiranje, proširenje poslovanja, upošljavanje dodatne radne snage, smanjila nezaposlenost te povećao standard bh. građana.

A – OPŠTE INFORMACIJE O ČLANICAMA VSI¹

ZEMLJA SJEDIŠTA INVESTITORA

Prema porijeklu ulaganja, najveći broj članica VSI su kompanije koje dolaze iz Njemačke sa udjelom od 23%, zatim Austrije sa udjelom od 15%, Srbije sa udjelom od 11%, Velike Britanije sa udjelom od 7% te Hrvatske, SAD i Turske sa učešćem od 5%, dok sve ostale zemlje učestvuju sa po 4% i 2%.

¹ Opšte informacije o VSI članicama dopunjeni su i matičnim podacima VSI članica kojima raspolaze izvršni ured VSI (Zemlja porijekla, Porijeklo kapitala, Vrsta investicije, Vrsta ekonomске djelatnosti, Geografska raspoređenost investicije, Pravni oblik organizovanja)

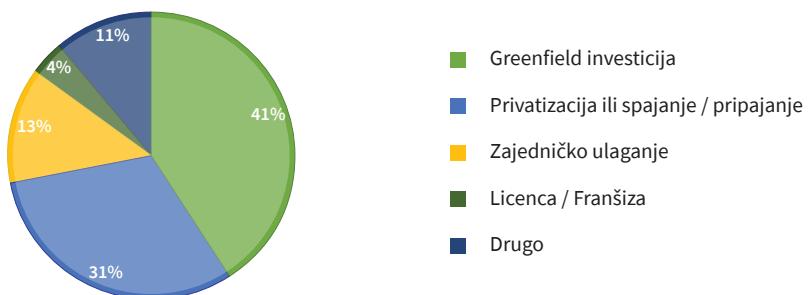
PORIJEKLO KAPITALA

U odnosu na porijeklo kapitala, većinu čini strani kapital sa ukupno 63%, domaći kapital slijedi sa 17%, te mješoviti kapital sa većinskim inostranim kapitalom (18%) i mješoviti kapital sa većinskim domaćim kapitalom (2%).

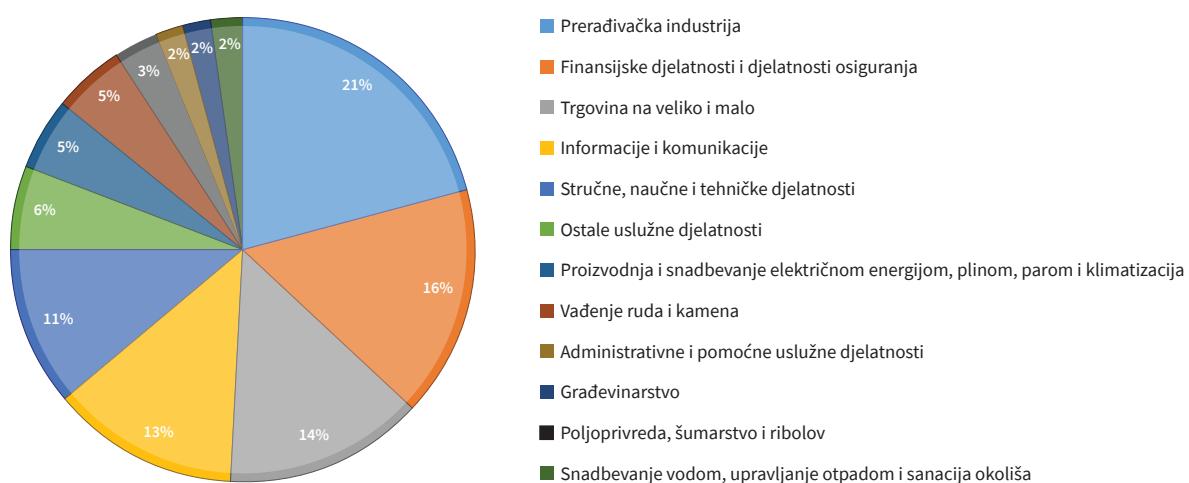
VRSTA INVESTICIJE

Članice VSI su većinom svoju investiciju realizirali putem Greenfield investicije (41%), zatim putem privatizacije ili preuzimanja domaćih kompanija (31%), dok je 13% članica svoju investiciju realiziralo kroz zajedničko ulaganje. Ukupno 4% članica uložilo je u poslovanje putem sticanja strane franšize ili licence, dok je 11% VSI članica realiziralo investiciju putem drugih oblika investiranja.

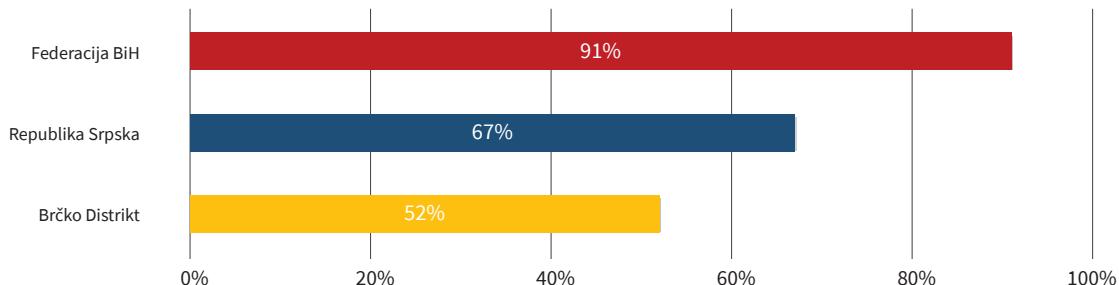
VRSTA EKONOMSKE DJELATNOSTI

Ulaganja VSI članica u BiH realizirana su u brojnim djelatnostima i sektorima. Investicije su najviše realizirane u prerađivačkoj industriji (21%) i finansijskim djelatnostima (16%). Ukupno 14% VSI članica uložilo je u djelatnost trgovine na veliko i malo, a 13% u djelatnost informacija i komunikacija. Stručne, naučne i tehničke djelatnosti zastupljene su sa 11% te ostale uslužne djelatnosti sa 6%. Manji postotak VSI članica bavi se djelatnostima proizvodnje i snabdjevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom (5%), djelatnostima vađenje ruda i kamena (5%), zatim administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima (3%) te građevinarstvom (2%), poljoprivredom, šumarstvom i ribolovom (2%), kao i djelatnostima snabdijevanja vodom, uklanjanja otpadnih voda, upravljanja otpadom, te djelatnostima sanacije okoliša (2%).

GEOGRAFSKA RASPOREĐENOST INVESTICIJE

Od ukupnog broja VSI članica, njih 91% investiralo je na teritoriji Federacije BiH, dok je 67% investiralo na području Republike Srpske, a 52% na teritoriji Distrikta Brčko.

PRAVNI OBLIK ORGANIZOVANJA

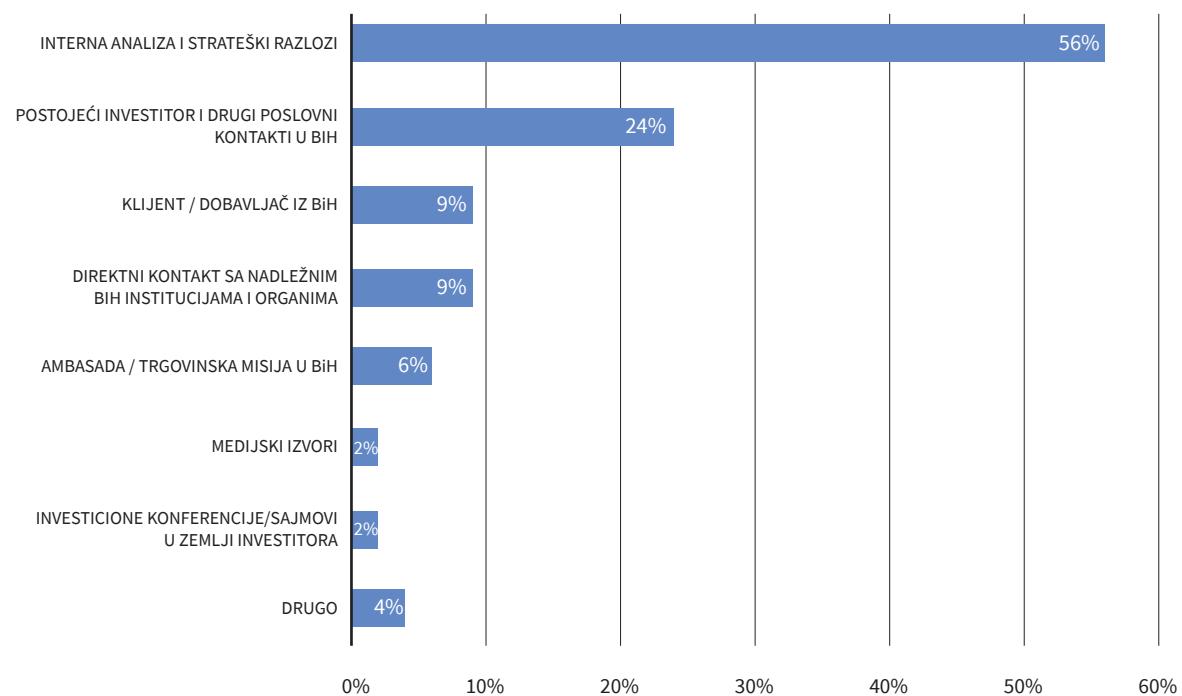
Većina članica VSI (67%) su kompanije koje su organizovane kao društva sa ograničenom odgovornošću, 23% čine dionička društva, dok predstavništva i drugi pravni oblici organizovanja imaju isti udio sa po 5%.

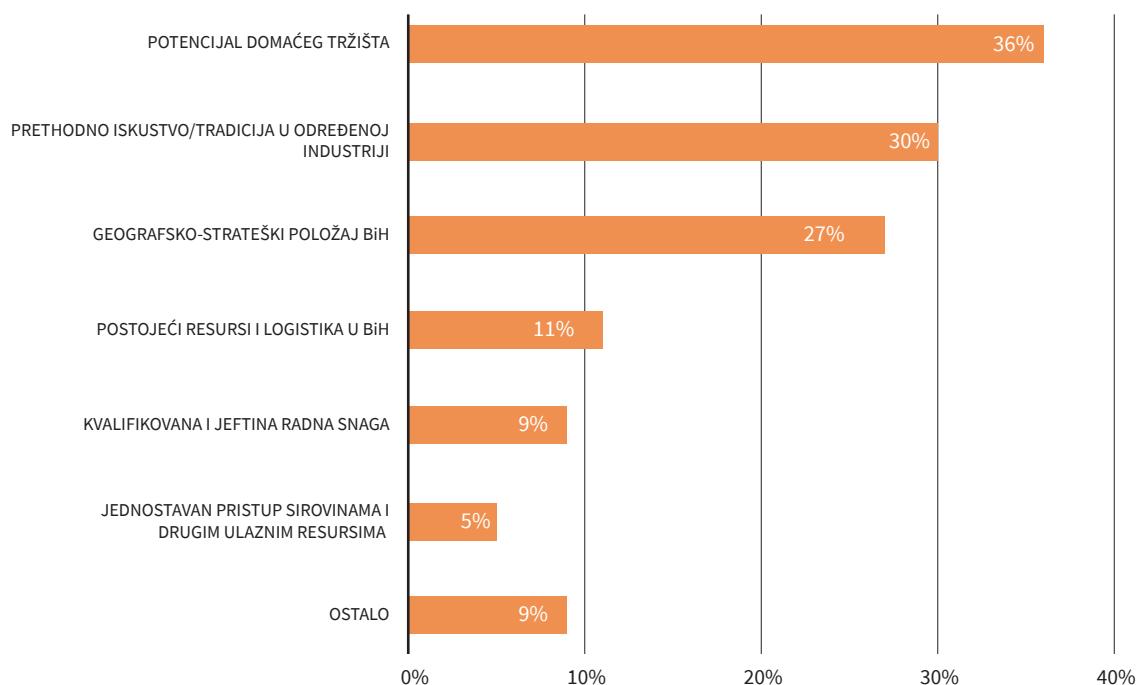
IZVORI INFORMACIJA O MOGUĆNOSTIMA INVESTIRANJA U BiH

Od ukupnog broja anketiranih kompanija 56% upoznalo se sa mogućnostima investiranja u BiH putem interne analize, 24% ispitanika je informaciju saznao od postojećeg investitora u BiH ili drugih poslovnih kontakata, dok je 9% investitora saznanja dobilo putem klijenta/dobavljača ili zahvaljujući direktnom kontaktu sa nadležnim BiH institucijama i organima. Svega 6% investitora informacije o ulaganju je dobilo putem ambasada/trgovinskih misija, a 4% putem drugih načina informisanja. Samo 2% investitora informacije je dobilo zahvaljujući medijskim izvorima i investicionim konferencijama.

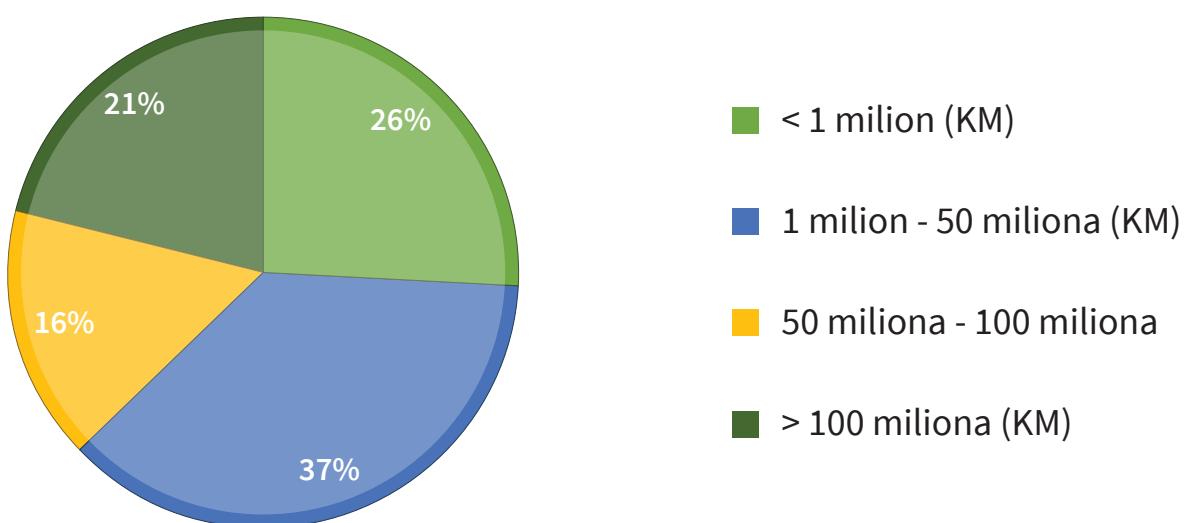
MOTIVI ZA ULAGANJE U BiH

Članice VSI obično investiraju u BiH zbog potencijala domaćeg tržišta, zatim iskustva i tradicije koju BiH ima u određenim granama industrije, njenog geografsko-strateškog položaja, te zbog postojećih resursa i logistike. Kvalifikovana i jeftina radna snaga i jednostavan pristup sirovinama ocjenjeni su kao manje važni motivi za ulaganje u BiH.

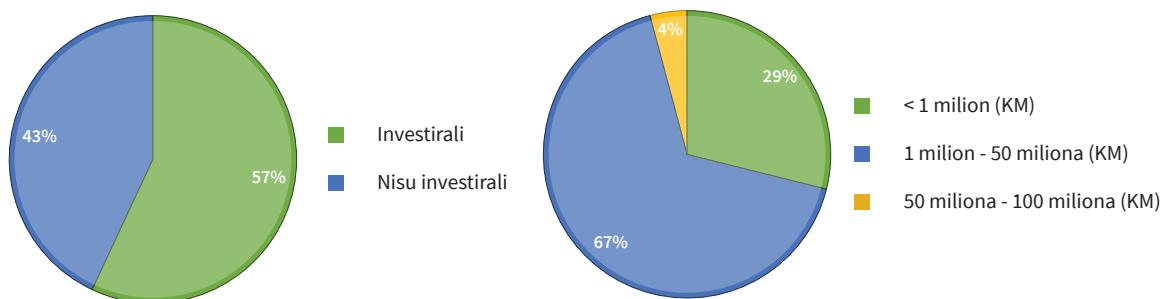
UKUPNE INVESTICIJE ČLANICA VSI U BiH

Od početka svog poslovanja u BiH, 37% članica VSI koje su učestvovale u anketi je realiziralo investicije u vrijednosti od 1 do 50 miliona (KM), 26% je investiralo iznos manji od 1 milion (KM), dok je 21% članica investiralo iznos preko 100 miliona (KM). Svega 16% članica investiralo je iznos u vrijednosti od 50 do 100 miliona (KM).

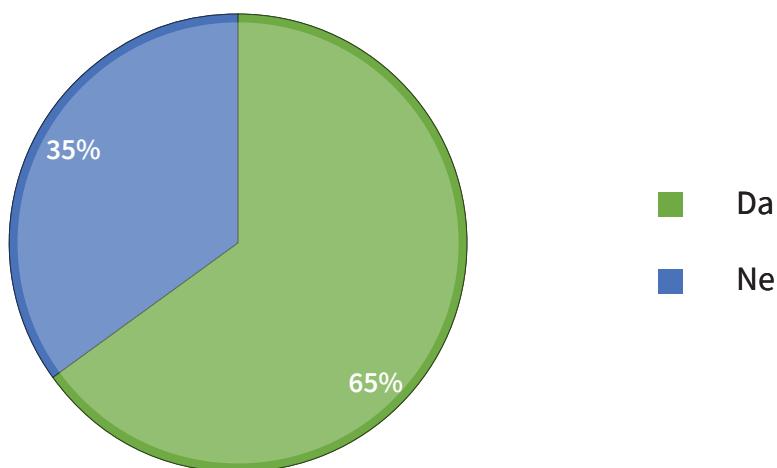
INVESTICIJE ČLANICA VSI U 2019/2020. GODINI

Na pitanje da li su investirali u 2019/2020. godini, ukupno 57% članica VSI je odgovorilo potvrđno dok 43% članica nije realizirala investiranja u toku ovog perioda. Od ukupnog broja članica VSI koje su investirale u protekle dvije godine, njih 67% investiralo je iznos u vrijednosti između 1 i 50 miliona (KM), 29% članica je investiralo iznos manji od 1 milion (KM), a svega 4% realiziralo nove investicije u vrijednosti od 50 do 100 miliona (KM).

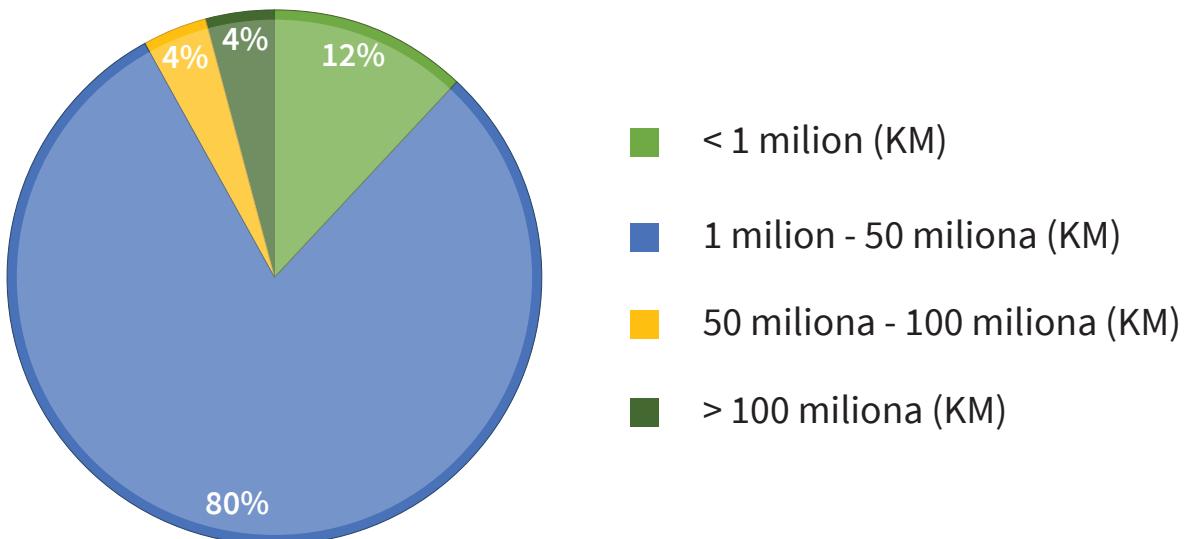
PLANOVI ZA REINVESTIRANJE U NAREDNE TRI GODINE

Rezultati pokazuju da se 65% anketiranih VSI članica odlučilo na ponovno ulaganje u BiH tokom naredne tri godine, dok 35% njih neće opet investirati. Planove za povlačenje investicije nema ni jedna kompanija. Kao razloge zbog kojih se nisu odlučile da ponovo investiraju kompanije su navele nesigurne poslovne prilike uzrokovane pojavom pandemije koronavirusa (COVID-19), zatim prioritete koji su vezani za povrat postojeće investicije i jačanje ljudskih potencijala u kompaniji. Pojedine kompanije su kao razloge, navele također političku nestabilnost koja je prisutna u zemlji te slabu podršku lokalnih vlasti i kompleksnu birokratiju.

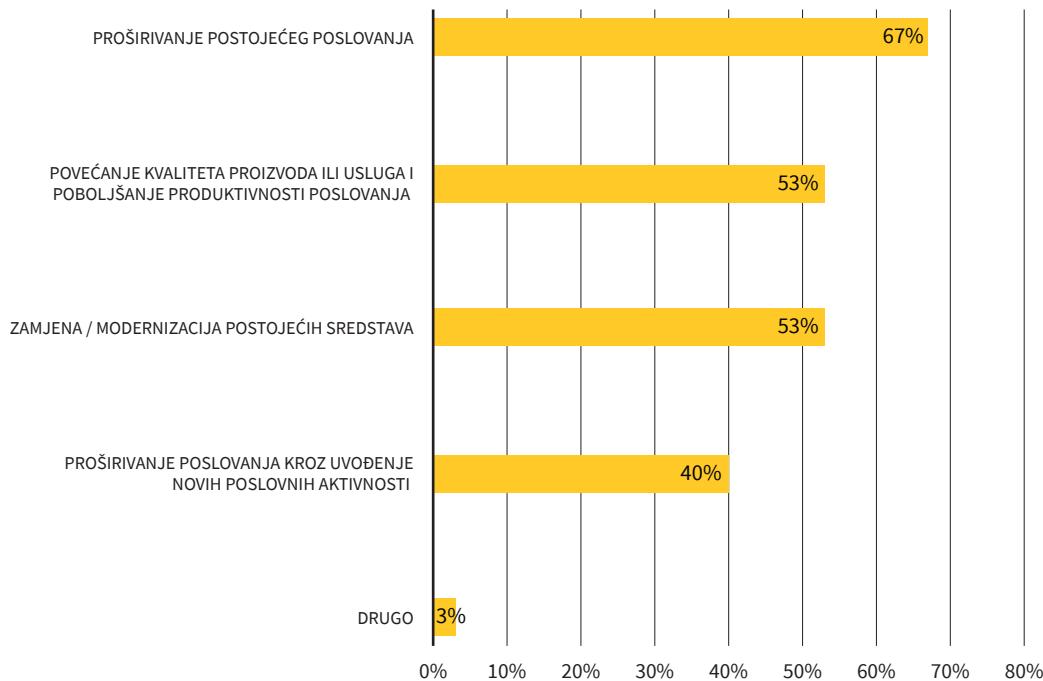
IZNOS PLANIRANIH INVESTICIJA U NAREDNE TRI GODINE

Od ukupnog broja članica koje planiraju realizirati nova ulaganja u naredne tri godine, njih 80% planira uložiti iznos od 1 do 50 miliona (KM), a 12% planira uložiti iznos manji od 1 milion (KM). Svega 4% kompanija planira uložiti iznos u vrijednosti između 50 i 100 miliona (KM) dok isti toliki procenat kompanija planira realizirati investicije u vrijednosti većoj od 100 miliona (KM).

RAZLOZI ZA REINVESTIRANJE

Među kompanijama koje su se odlučile na ponovna ulaganja njih 67% će investirati zbog proširivanja svog poslovanja, 53% će investirati u povećanje kvalitete svojih proizvoda ili usluga i poboljšanje produktivnosti, isti toliki procenat kompanija će investirati i u zamjenu/modernizaciju svojih postojećih sredstava, dok će ostali ulagati u proširivanje poslovanja kroz uvođenje novih poslovnih aktivnosti (40%).

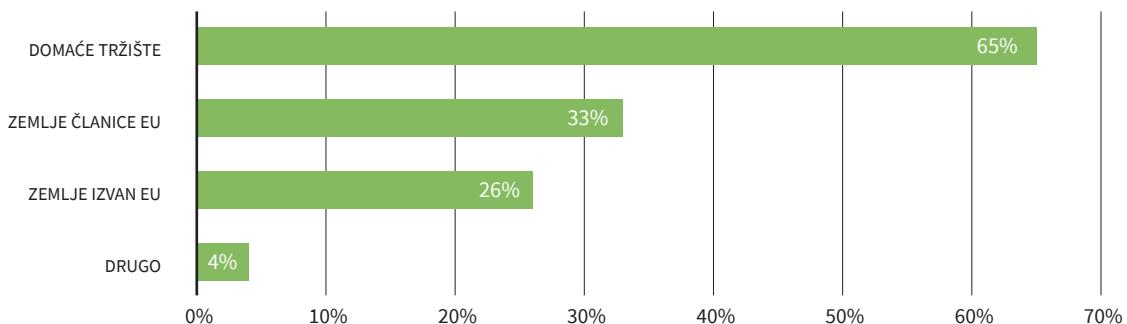

C - EKONOMSKI UČINAK ČLANICA VSI

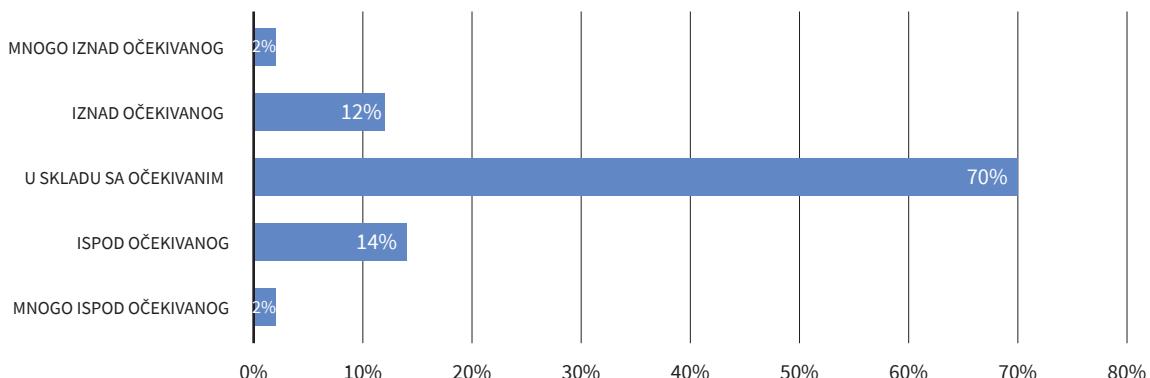
PRIORITETNA CILJNA TRŽIŠTA

Više od polovine (65%) anketiranih VSI članica plasira svoje proizvode i usluge na domaćem tržištu, što je i razumljivo obzirom da je većina anketiranih kao glavni motiv za ulaganje u BiH navela potencijal domaćeg tržišta. Drugo targetirano tržište članica VSI je tržište zemalja EU (33%), a zatim slijede ostala tržišta zemalja izvan EU sa 26%.

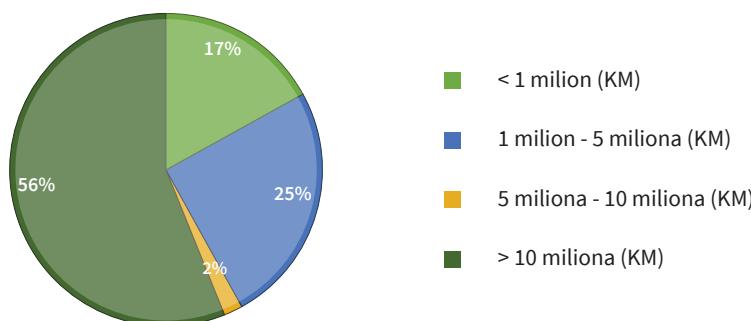
REZULTATI FINANSIJSKOG POSLOVANJA

Ukupno 70% članova VSI, u 2019. imali su rezultate finansijskog poslovanja u skladu sa očekivanim poslovnim projekcijama i zacrtanim ciljevima. Ispod očekivanog, rezultate poslovanja imalo je 14% kompanija, dok je 12% imalo rezultate iznad očekivanog. Svega 2% kompanija imalo je rezultate poslovanja mnogo iznad očekivanog, dok je isti procenat kompanija imao rezultate mnogo ispod očekivanih poslovnih projekcija i utvrđenih ciljeva

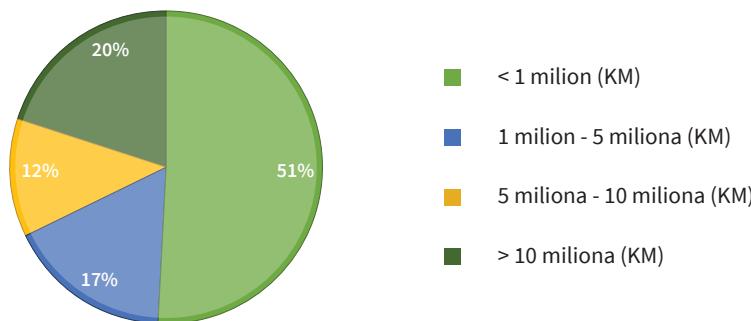
REZULTATI GODIŠNJE PROMETA OSTVARENOG U BiH, U 2019. GODINI

56% ispitanih članica VSI ostvarilo je promet veći od 10 miliona (KM) u 2019. godini, 25% ostvarilo je promet između 1 i 5 miliona (KM), 17% kompanija ostvarilo je promet manji od 1 milion (KM), dok je 2% kompanija ostvarilo promet između 5 i 10 miliona (KM).

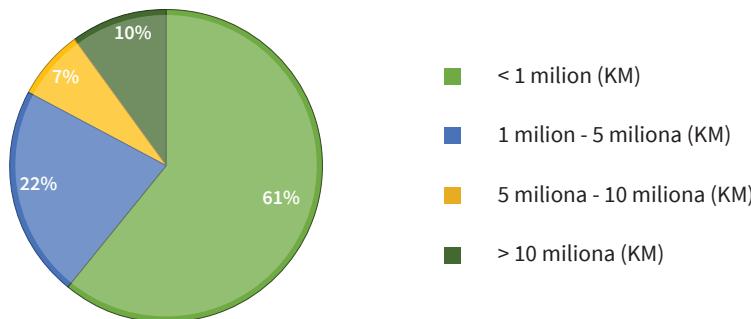
REZULTATI DOBITI OSTVARENE U BiH, U 2019. GODINI

Nešto više od polovine kompanija (51%) ostvarilo je dobit manju od 1 milion (KM), 20% kompanija zabilježilo je dobit veću od 10 miliona (KM), 17% kompanija imalo je dobit između 1 i 5 miliona (KM), dok je 12% kompanija ostvarilo dobit između 5 i 10 miliona (KM).

REZULTATI GODIŠNJE PROMETA NA OSNOVU IZVOZNIH AKTIVNOSTI U 2019. GODINI

Više od polovine izvozno orijentisanih članica VSI (61%) ostvarilo je promet, na osnovu izvoznih aktivnosti, manji od 1 milion (KM), 22% ostvarilo je promet u vrijednosti između 1 i 5 miliona (KM) na osnovu izvoza, a 10% članica u iznosu većem od 10 miliona (KM), dok je 7% ostvarilo promet na osnovu izvoznih aktivnosti u vrijednosti između 5 i 10 miliona (KM).

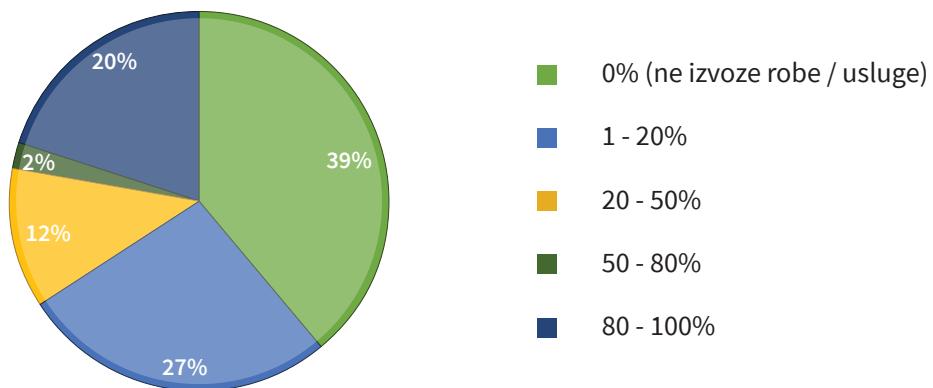

PROCENAT GODIŠNJEG PROMETA U BiH OD IZVOZA

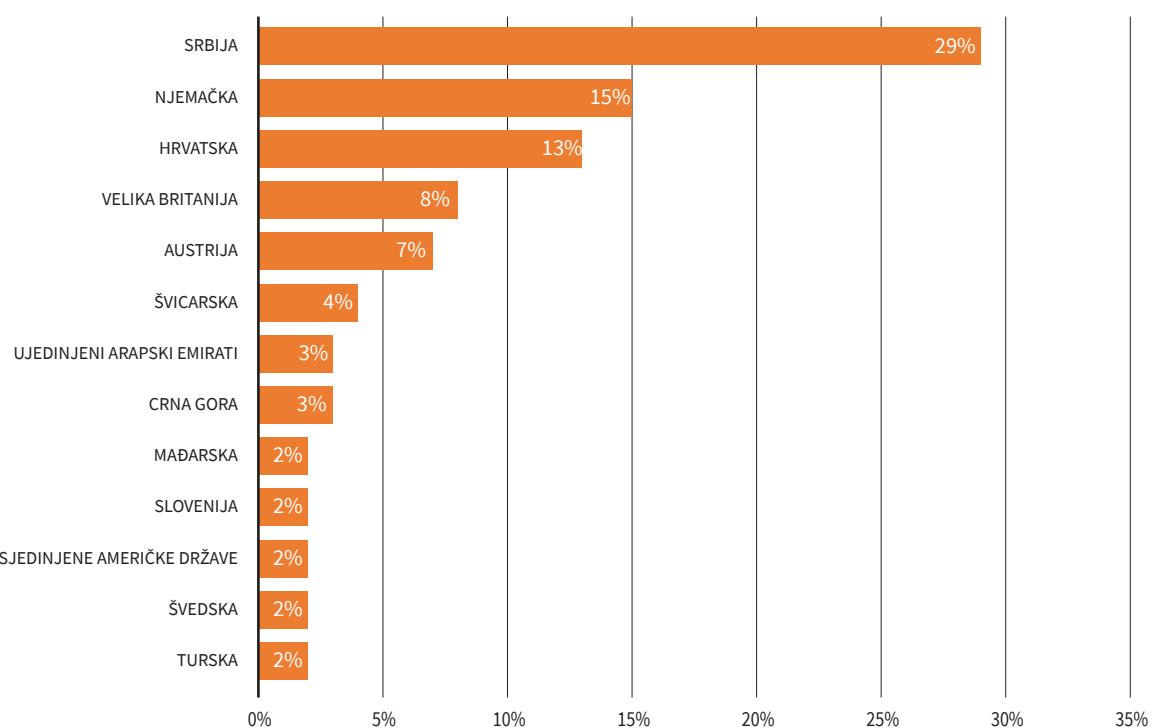
Izvoz robe/usluga u %

Ukupno 39% ispitanih članica izjasnile su se da ne ostvaruju izvoz svojih roba i usluga. Od članica VSI koje izvoze, njih 27% ostvaruje promet po osnovu izvoza u rasponu od 1 – 20% ukupnog prometa, zatim 12% u visini od 20 – 50%, svega 2% članica ostvaruje promet po osnovu izvoza u rasponu od 50 – 80%, dok 20% članica ostvaruje promet od izvoza u visini od 80 – 100% ukupnog prometa

ZEMLJE U KOJE SE NAJVIŠE IZVOZI

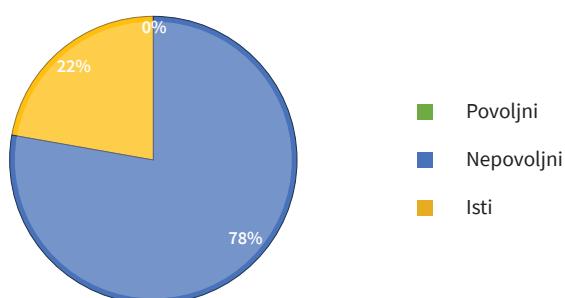
Prema anketi, članice VSI u 2019. i 2020. godini najviše su izvozile u Srbiju (29%), Njemačku (15%) i Hrvatsku (13%), zatim sljedi Velika Britanija (8%) kao četvrta zemlja po izvozu, te Austrija (7%) koja zauzima peto mjesto.

D – OCJENA POSLOVNE KLIME U BiH

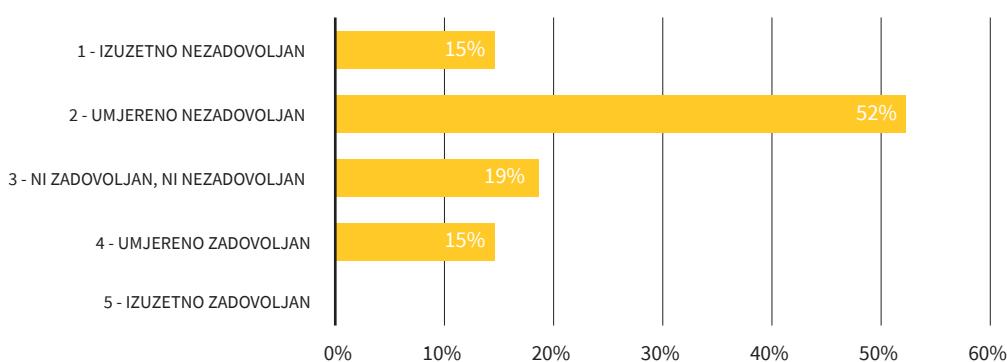
OCJENA EKONOMSKOG I POSLOVNOG AMBIJENTA U BiH U 2020. GODINI, U ODNOSU NA 2019. GODINU

Na pitanje kako ocjenjuju ekonomski i poslovni ambijent u 2020. godini, 78% ispitanika smatra da je ambijent nepovoljniji u odnosu na 2019. godinu, dok 22% smatra da je poslovni ambijent isti kao i prethodne godine. Rezultati ovakve ocjene članica VSI su razumljivi uzmemu li u obzir da je 2020. godina protekla u znaku pandemije koronavirusa (COVID-19) što je uzrokovalo stopiranje poslovnih aktivnosti i otežalo posovanje većine kompanija u BiH.

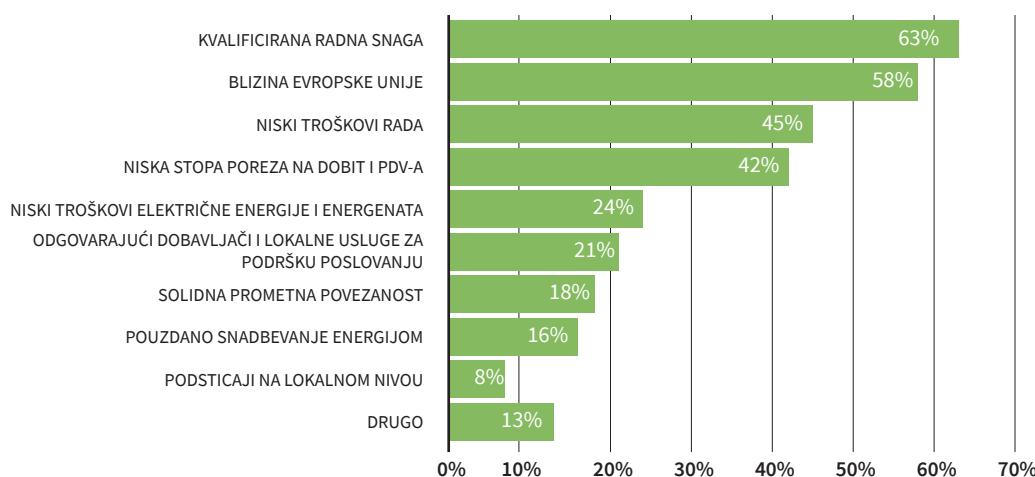
OCJENA TRENUOTNE POSLOVNE KLIME U BiH

Prema mišljenju VSI članica, poslovna klima u BiH daleko je od idealne, posebno uzmemu li u obzir negativne efekte pandemije koronavirusa (COVID-19) na posovanje. Nešto više od polovine anketiranih (52%) izrazilo je umjereno nezadovoljstvo poslovnom klimom u BiH, dok je 19% članica VSI ni zadovoljno ni nezadovoljno poslovnom klimom. Svega 15% ispitanika je izrazilo da je umjereno zadovoljno, a isto toliko anketiranih je reklo da je izuzetno nezadovoljno trenutnom poslovnom klimom.

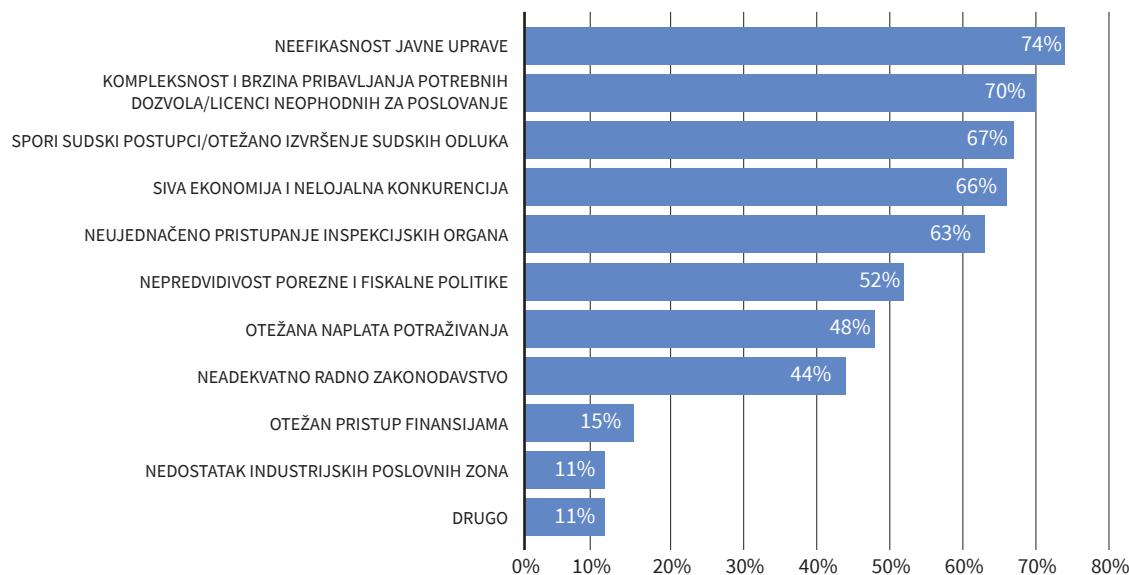
KONKURENTSKE PREDNOSTI INVESTIRANJA U BiH

Članice VSI su navele da su kvalificirana radna snaga, blizina Evropske unije i niski troškovi rada najbitnije konkurentne prednosti BiH kada je u pitanju privlačenje investitora. Sljedeća po važnosti prednost BiH u odnosu na druge zemlje jeste, niska stopa poreza na dobit i PDV-a te niske cijene električne energije i energenata, zatim sljede odgovarajući dobavljači i lokalne usluge za podršku poslovanju, solidna prometna povezanost kao i pouzdano snabdjevanje energijom. Poticaji za investitore na lokalnom nivou, kao konkurentna prednost za ulaganje u BiH je područje, u kojem se, smatraju anketirani, može još puno napredovati. Pored navedenih, investitori smatraju da su prirodni resursi, potencijal za širenje biznisa i dostupnost sirovina dodatne konkurentne prednosti BiH u privlačenju stranih investicija.

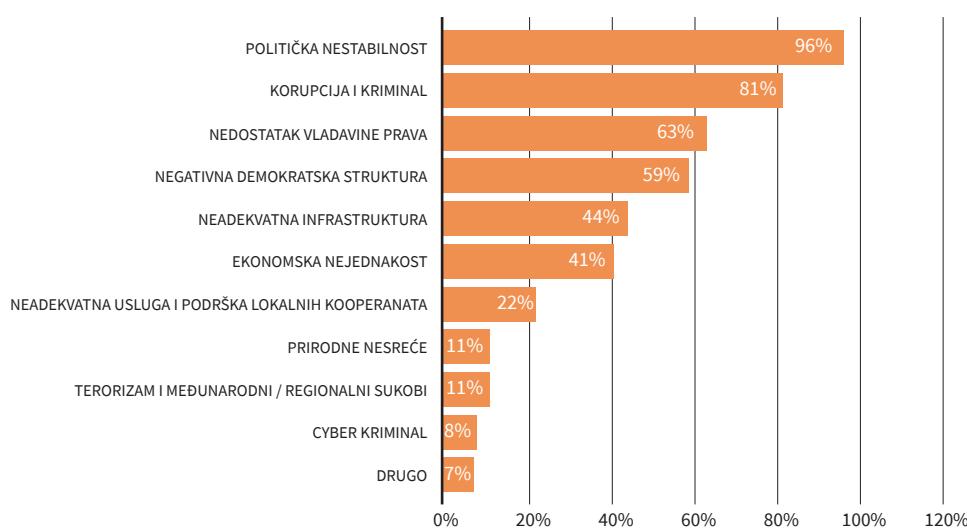
NAJVEĆE TRENUTNE PREPREKE ZA USPJEŠNO POSLOVANJE U BiH

Neefikasnost javne uprave, kompleksnost i brzina pribavljanja potrebnih dozvola/licenci neophodnih za poslovanje te spori sudski postupci/otežano izvršenje sudskih odluka su tri najveće trenutne prepreke sa kojima se suočavaju članice VSI u svom poslovanju. Na četvrtom mjestu su navedeni siva ekonomija i neštojalna konkurenca, a na petom neujednačeno postupanje inspekcijskih organa. Kao ostale prepreke navode se: nepredvidivost porezne i fiskalne politike u BiH, otežana naplata potraživanja, neadekvatno radno zakonodavstvo, otežan pristup finansijama i nedostatak industrijskih i poslovnih zona. Pored navedenih prepreka, ispitanici su naveli i dodatne prepreke koje negativno utiču na njihovo poslovanje, poput nepostojanja pravne regulative za bavljenje određenim djelatnostima, neujednačenosti i kompleksnosti propisa na nivou BiH te blokirane uzrokovane pandemijom koronavirusa (COVID-19).

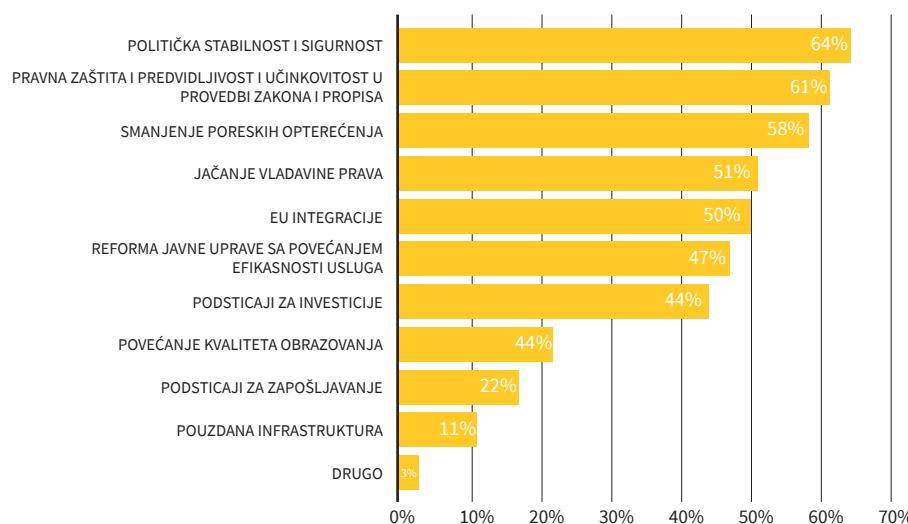
NAJVEĆI RIZICI ZA POSLOVANJE U BiH

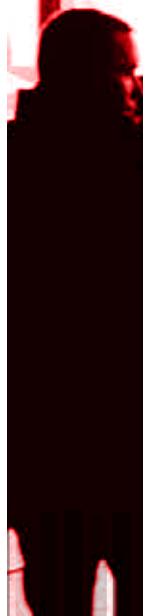
Prema mišljenju VSI članica rizici koji bi u budućnosti mogli imati najveći utjecaj na njihovo uspješno poslovanje su: politička nestabilnost, korupcija i kriminal te nedostatak vladavine prava. Zatim, također sa značajnim procentom u odgovorima, slijede rizici kao što su: negativna demografska struktura (negativni prirodni prirast, odliv radne snage), neadekvatna infrastruktura (komunalna, putna, telekomunikacijska, digitalna i sl.), ekonomski nejednakost te neadekvatna usluga i podrška lokalnih kooperanata. Kao rizici koji bi mogli imati manji uticaj na uspješno poslovanje kompanija navedeni su: prirodne nesreće, terorizam i međunarodni/regionalni sukobi te cyber kriminal. Pored navedenih rizika članice VSI su još navele dodatne rizike poput izostanka institucionalne saradnje na nivou BiH i slabe kupovne moći stanovništva.

KLJUČNI PRIORITETI ZA DRŽAVNE I ENTITETSKE VLASTI U CILJU UNAPREĐENJA POSLOVNOG AMBIJENTA

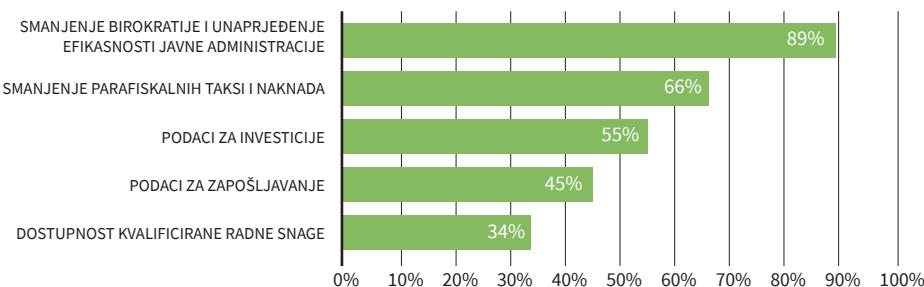
VSI članice su izdvojile ključne prioritete koje bi vlade na nivou BiH i entiteta trebale postaviti kako bi unaprijedile postojeće uvjete za razvoj poduzetništva u BiH. Kao prioritet broj jedan navodi se uspostavljanje političke stabilnosti i sigurnosti. Drugo mjesto pripada, uspostavljanju pravne zaštite investitora sa učinkovitom provedbom zakona i drugih propisa koji direktno ili indirektno utječu na ulaganja. Kao treći prioritet navedeno je smanjenje poreskih opterećenja. Na četvrtom mjestu nalazi se jačanje vladavine prava, a na petom je kao prioritet naznačeno pridruživanje BiH Evropskoj uniji. Navedeni rezultati itekako opravdavaju postojanje Bijele knjige i sličnih dokumenata koji ukazuju na postojeće probleme, uz efikasnu implementaciju preporuka poslovne zajednice, provedbu i transparentan rad institucija.

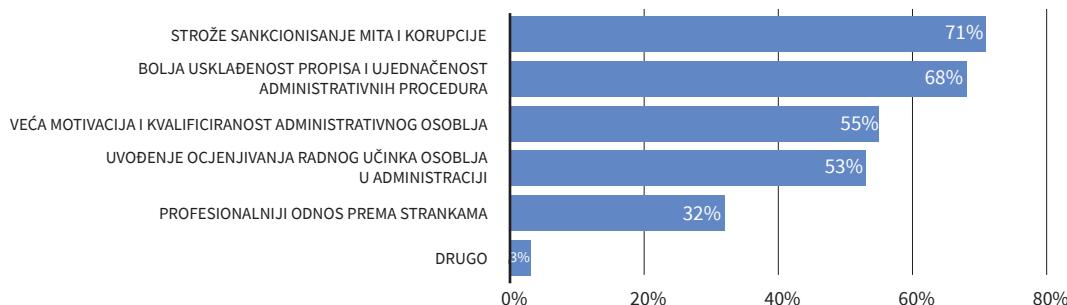
KLJUČNI PRIORITY ZA LOKALNE VLASTI U CILJU PRIVLAČENJA VIŠE INVESTICIJA I POVEĆANJA ZAPOŠLJAVANJA

89% anketiranih kompanija smatra da je na lokalnom nivou (općinski/kantonalni nivo) najvažnije smanjiti birokraciju i unaprijediti efikasnost javne administracije. 66% ulagača bi kantonima i općinama preporučili da smanje parafiskalne namete, 55% smatra da bi lokalni nivoi vlasti trebali uvesti više poticaja za ulagače, dok 45% smatra da bi važnije bilo uvesti lokalne poticaje za zapošljavanje nove radne snage. 34% ispitanih smatra da bi lokalne zajednice trebale osigurati investitorima veću dostupnost kvalificirane radne snage.

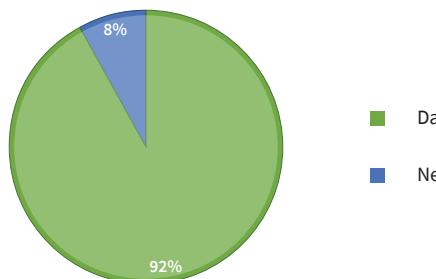
FAKTOVI KOJI BI DOPRINIJELI UNAPREĐENJU EFKASNOSTI JAVNE ADMINISTRACIJE

Članice VSI smatraju da su: uvođenje strožeg sankcionisanja mita i korupcije u javnoj administraciji (71%), bolja usklađenost propisa i ujednačenost administrativnih procedura (68%) te veća motivacija i kvalificiranost administrativnog osoblja (55%) tri prioriteta faktora koja bi doprinjela unapređenju efikasnosti javne administracije. Uvođenje ocjenjivanja radnog učinka administrativnog osoblja (53%) je navedeno kao četvrti faktor, dok je uspostavljanje profesionalnijeg odnosa prema strankama (32%) naveden kao peti faktor. Anketirani su također, istakli da je za unapređenje efikasnosti javne administracije neophodna digitalizacija javne administracije i administrativnih procedura po uzoru na evropske i svjetske prakse.

SPREMNOST DAVANJA PREPORUKE STRANIM KOMPANIJAMA ZA INVESTIRANJE U BIH

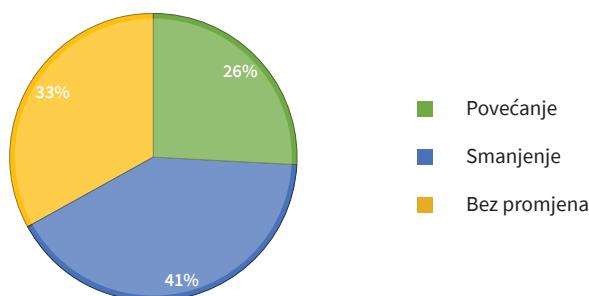
Uprkos uočenim preprekama u poslovanju na koje su VSI članice ukazale u ovom istraživanju, čak 92% anketiranih spremno je preporučiti BiH kao zemlju za ulaganje drugim stranim investitorima, dok ih 8% ne dijeli navedeno mišljenje.

E – ZAPOŠLJAVANJE I OBRAZOVANJE

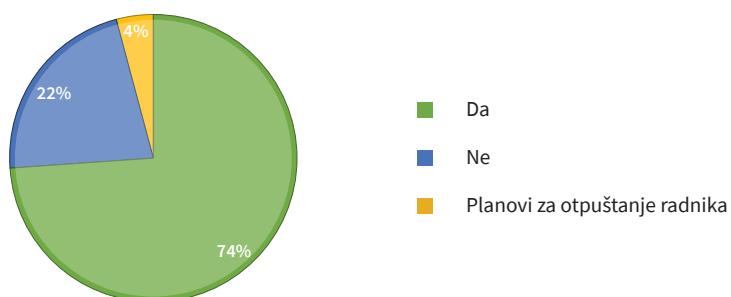
NETO ZAPOSLENI U POSLJEDNJOJ KALENDARSKOJ (2020.) GODINI

U 2020. godini, sasvim očekivano zbog negativnih efekata koje je pandemija koronavirusa (COVID-19) imala na poslovanje kompanija, kod 41% kompanija koje su učestvovalo u anketi došlo je do smanjenja broja zaposlenih, dok je kod 26% kompanija došlo do povećanja broja zaposlenika. Kod 33% kompanija nije došlo do promjena u broju zaposlenika u 2020. godini.

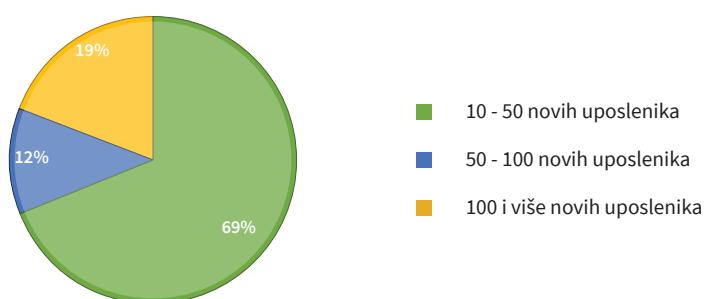
PLANOVI ZA ZAPOŠLJAVANJE NOVIH RADNIKA U NAREDNE TRI GODINE

Na pitanje da li u naredne tri godine planiraju zaposliti dodatnu radnu snagu, 74% anketiranih je odgovorilo potvrđno, dok je 22% odgovorilo da ne planira nova zapošljavanja. Svega 4% ispitanih ima planove za otpuštanje radnika u naredne tri godine. Kao razloge zbog kojih ne namjeravaju zaposliti nove radnike ili planiraju otpustiti radnike, kompanije su navele lošu ekonomsku situaciju u kompanijama te loše makroekonomski pokazatelji, zatim pretpostavku da će aktivnosti kompanije biti umanjene ili na istom nivou zbog posljedica pandemije koronavirusa (COVID-19), kao i razlog što sve veća digitalizacija poslovnih procesa smanjuje potrebu za novom radnom snagom.

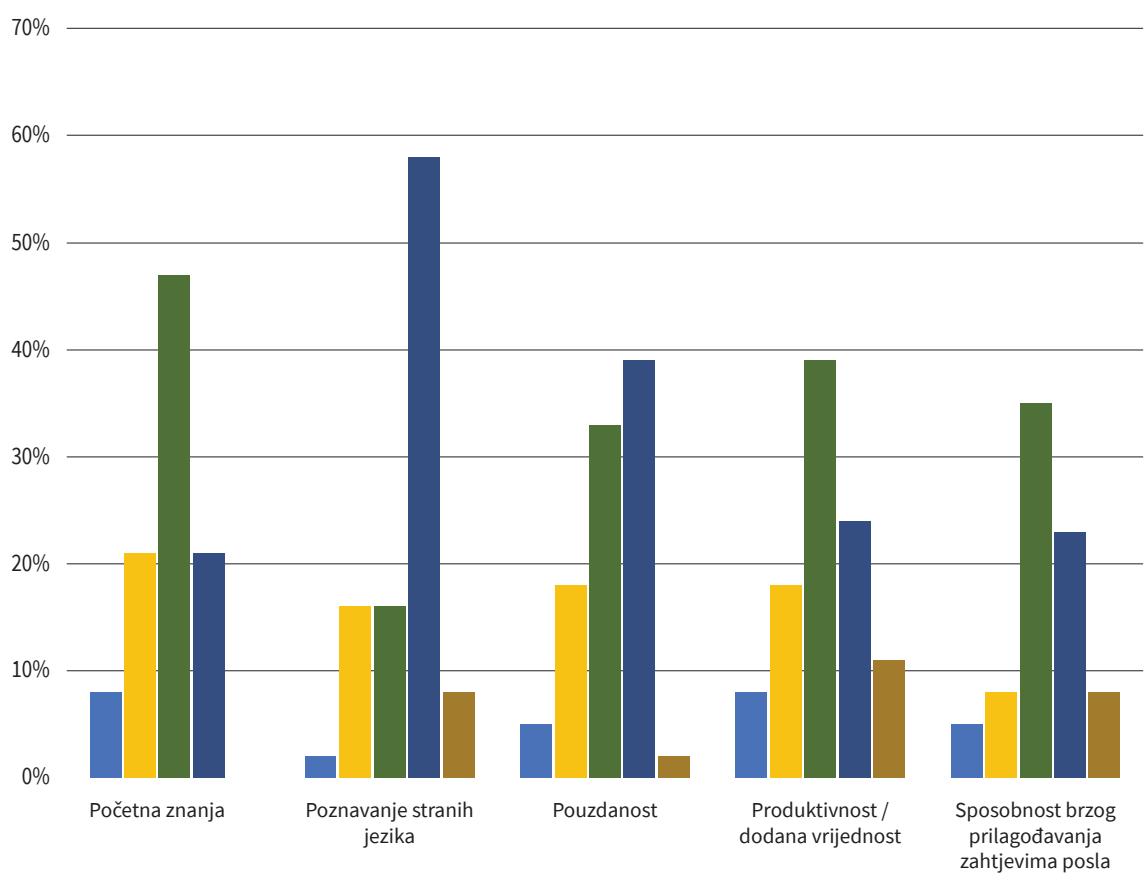
PLANIRANI BROJ NETO DODATNIH ZAPOSLENIH U NAREDNE TRI GODINE

Od anketiranih kompanija koje planiraju upošljavanje nove radne snage u naredne tri godine, njih 69% planira uposliti između 10 i 50 novih radnika, 19% planira uposliti preko 100 novih radnika, dok 12% planira uposliti između 50 i 100 novih djelatnika.

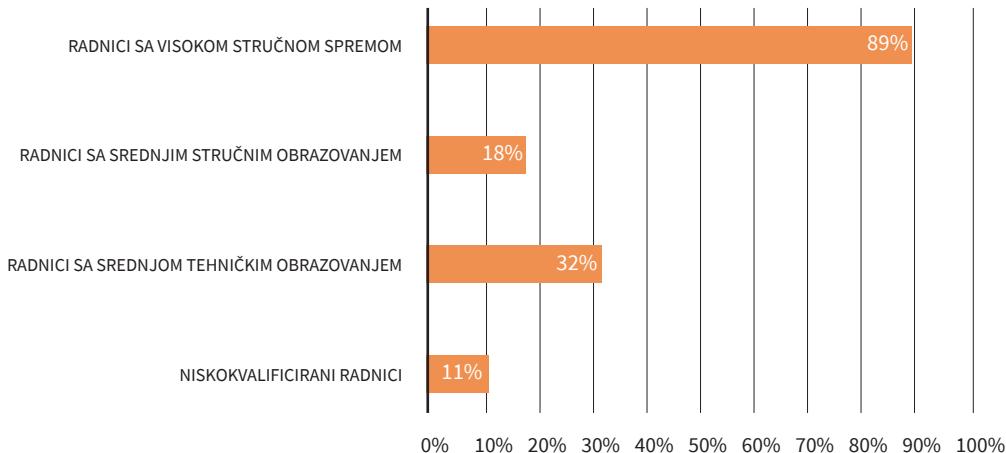
STRUČNOST I POUZDANOST LJUDSKIH RESURSA U BiH

Članice VSI su ocijenile stručnost i pouzdanost ljudskih resursa u BiH, gdje se većina anketiranih izjasnila da je najviše zadovoljna poznavanjem stranih jezika radnika i njihovom pouzdanošću u poslu. U određenoj mjeri su zadovoljni početnim znanjima radnika i njihovom sposobnošću prilagođavanja zahtjevima posla dok su najmanje zadovoljni produktivnošću radnika u BiH.

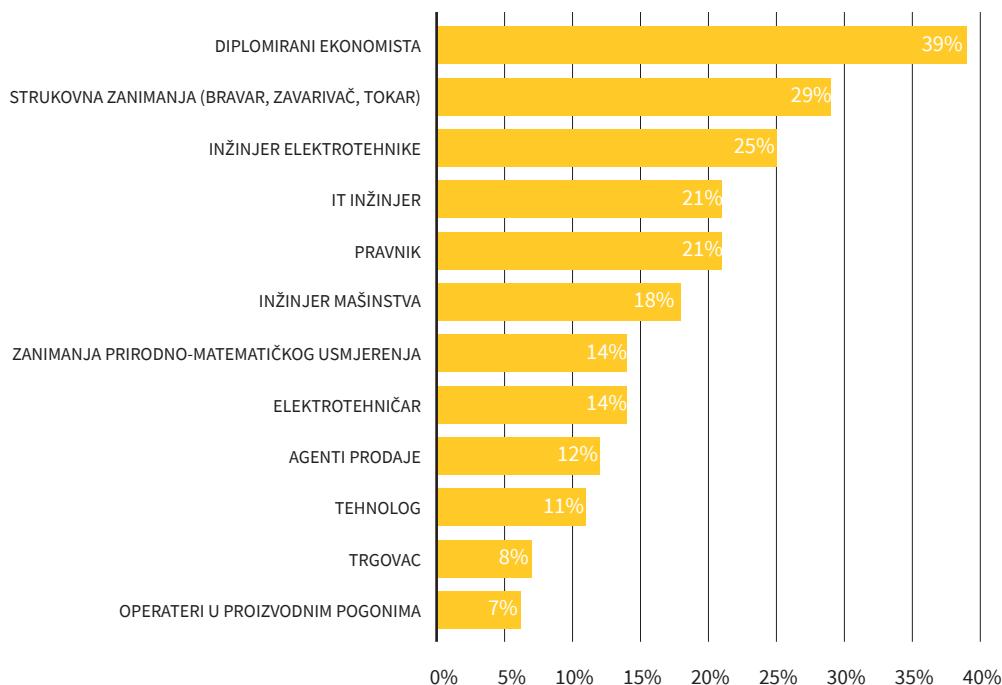
POTREBNI PROFILI RADNIKA

Prema prikupljenim podacima, gotovo 90% VSI članica će imati potrebu zapošljavati visokoobrazovane kadrove, zatim 32% će imati potrebu za radnicima sa srednjim tehničkim obrazovanjem (specijalizirani kvalificirani radnici za tehnička i srodna zanimanja) te 18% za radnicima sa srednjim stručnim obrazovanjem (kvalificirani radnici za određeno zanimanje). Ukupno 11% kompanija izrazilo je potrebu za upošljavanjem niskokvalificiranih radnika.

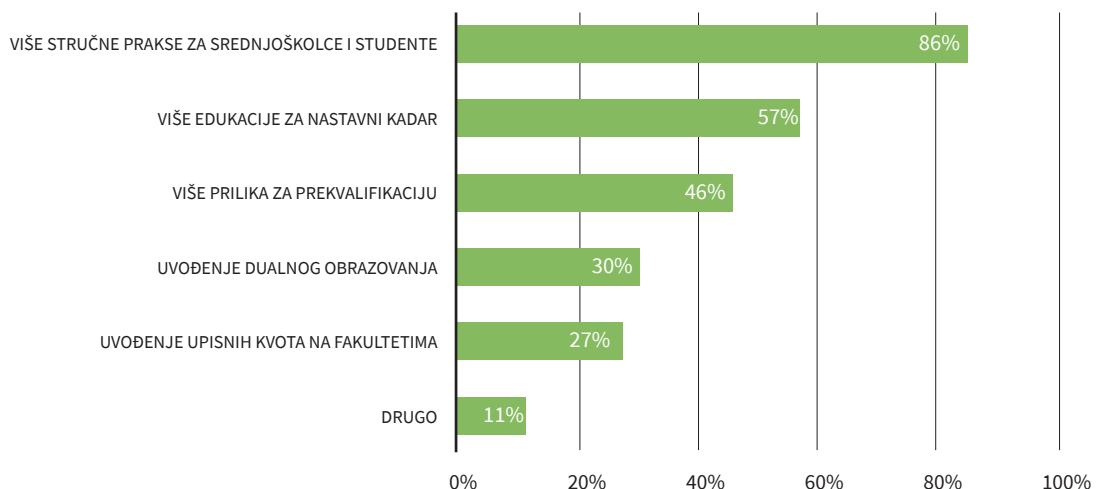
POTREBNA ZANIMANJA/VJEŠTINE

Kada su u pitanju zanimanja koja su najviše tražena među članicama VSI, izdvajaju se diplomirani ekonomisti, strukovna zanimanja (bravar, zavarivač, tokar) te inžinjeri elektrotehnike, posebno IT inžinjeri. Također među traženim zanimanjima nalaze se pravnici, mašinski inžinjeri kao i zanimanja prirodnno-matematičkog usmjerenja (matematičari, fizičari i hemičari). Značajan postotak kompanija naveo je i potrebu za zapošljavanjem elektrotehničara, agenata prodaje i trgovaca, tehnologa i operatera u proizvodnim pogonima.

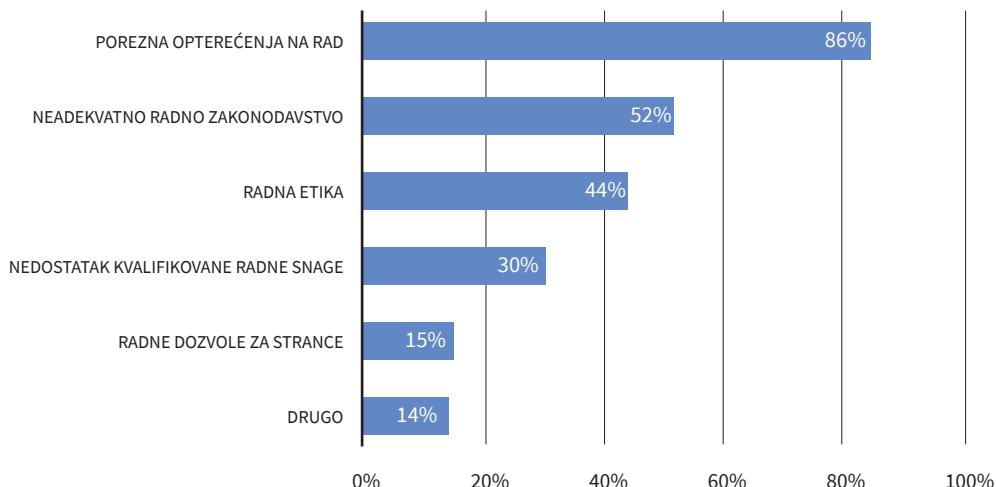
PREPORUKE ZA UNAPRJEĐENJE OBRAZOVNOG SISTEMA U BiH

Na pitanje koje bi preporuke dali donosiocima odluka u cilju prilagodbe obrazovnog sistema u BiH sa potrebama na tržištu rada, članovi VSI kao tri glavne preporuke naveli su: uvođenje više stručne prakse za srednjoškolce i studente, više edukacije za nastavni kadar te više prilika za prekvalifikaciju, s obzirom da u BiH postoji veliki broj radno sposobnog stanovništva sa suficitarnim zanimanjima koji se nalaze na biroima za zapošljavanje. Pored preporuka prikazanih u grafikonu ispod, anketirani su naveli da je potrebna hitna reforma obrazovnog sistema u cijeloj BiH koja će biti u skladu sa globalnim trendovima, zatim unapređenje komunikacije između obrazovnog sistema i poslodavaca te donošenje strategije planiranja potrebnih kadrova u budućnosti.

NAJVEĆE PREPREKE ZA STVARANJE NOVIH RADNIH MJESTA

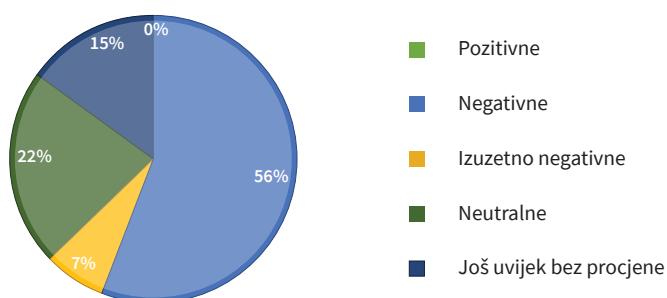
Prema mišljenju članica VSI tri najveće prepreke za kreiranje novih radnih mesta u BiH predstavljaju: porezna opterećenja na rad (porezi i doprinosi), zatim neadekvatno radno zakonodavstvo koje ne prati evropske trendove po pitanju veće mobilnosti radne snage te nedovoljno razvijena radna etika koja je navedena kao treća najveća prepreka za stvaranje novih radnih mesta u BiH. Nedostatak kvalifikovanih radnika i radne dozvole za strance predstavljaju manje prepreke zapošljavanju. Kao dodatne izazove u kreiranju novih radnih mesta, članice VSI su navele i nedostatak političko-ekonomskog ambijenta za razvoj privrednih aktivnosti i povećan priliv stranih investicija, te sve više rasprostranjenu korupciju.

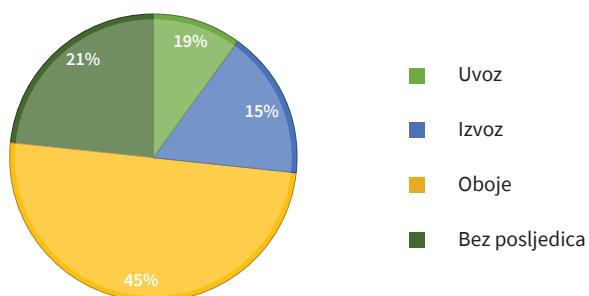
UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA POSLOVANJE KOMPANIJA

Više od polovine (56%) članica VSI osjetilo je negativne posljedice na poslovanje i prihode zbog pandemije COVID-19. Na ukupno 22% članica VSI pandemija nije imala nikakav uticaj, dok 15% kompanija još uvijek nema precizne eventualnih gubitaka zbog pandemije. Svega 7% članica VSI osjetilo je izuzetno negativne efekte pandemije na njihovo poslovanje i prihode.

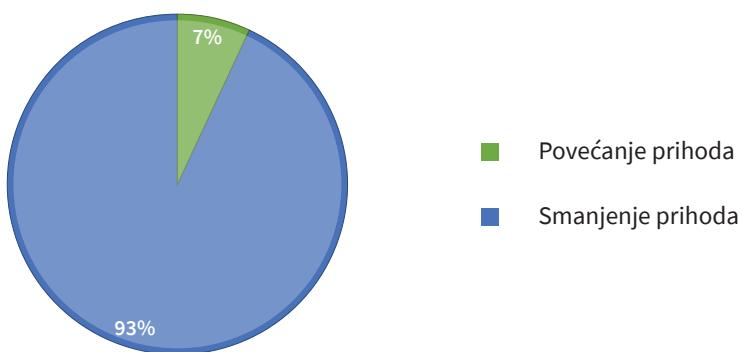
UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA UVOZ/IZVOZ DOBARA I USLUGA

Nešto manje od polovine (45%) anketiranih kompanija osjetilo je posljedice pandemije COVID-19 i kod uvoza i kod izvoza. 21% kompanija nije osjetilo nikakve značajne posljedice, dok je 19% njih osjetilo negativan uticaj pandemije na uvozu, a 15% samo na izvozu.

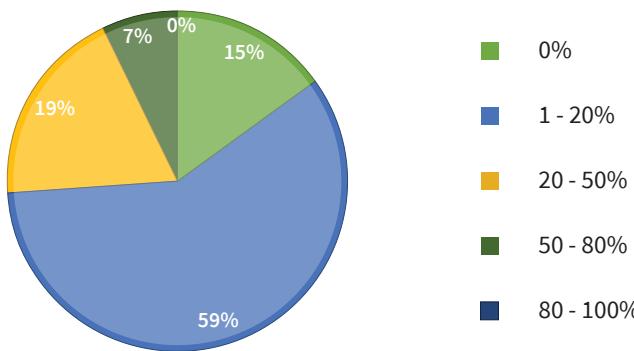
UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA PRIHODE KOMPANIJA

Na pitanje da li je pandemija COVID-19 dovela do povećanja ili smanjenja prihoda, 93% ispitanika je odgovorilo negativno, samo 7% kompanija je odgovorilo da je pandemija dovela do povećanja njihovih prihoda i proizvodnje te proširenja poslovanja.

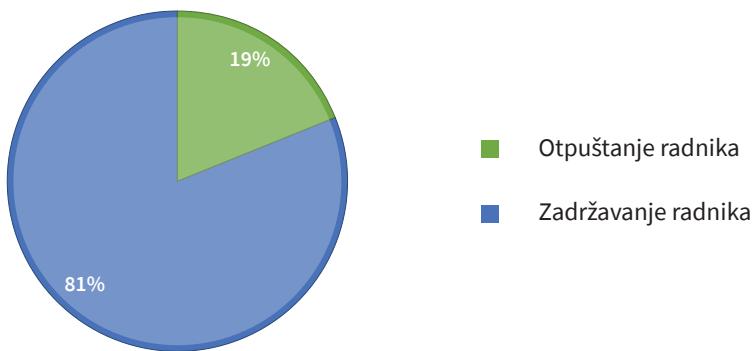
POSTOTAK PADA PRIHODA U 2020. ZBOG PANDEMIJE COVID-19

Ukupno 59% FIC kompanija u 2020. godini zabilježile su pad prihoda u procentualnom iznosu od 1-20%, dok je 19% kompanija imalo pad između 20 i 50% ukupnih prihoda. Svega 7% kompanija imalo je postotak pada prihoda između 50 i 80%. Na sreću, značajan postotak kompanija (15%) nije zabilježio pad prihoda u 2020. godini

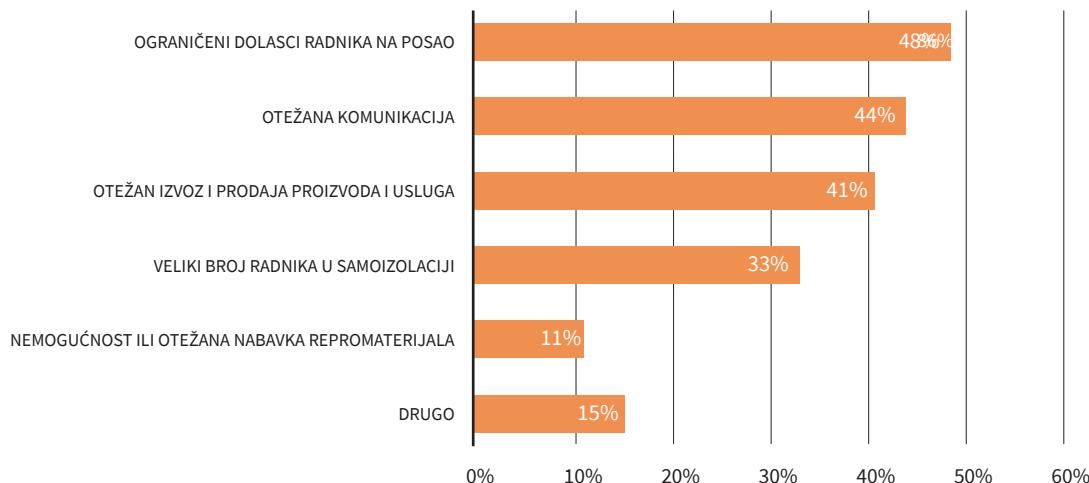
UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA RADNA MJESTA

Kod većine članica VSI (81%) pandemija nije imala uticaj na radna mjesta i otpuštanje radnika, dok je 19% njih bilo primorano zbog pada prihoda otpustiti radnike tokom mjeseci trajanja pandemije COVID-19.

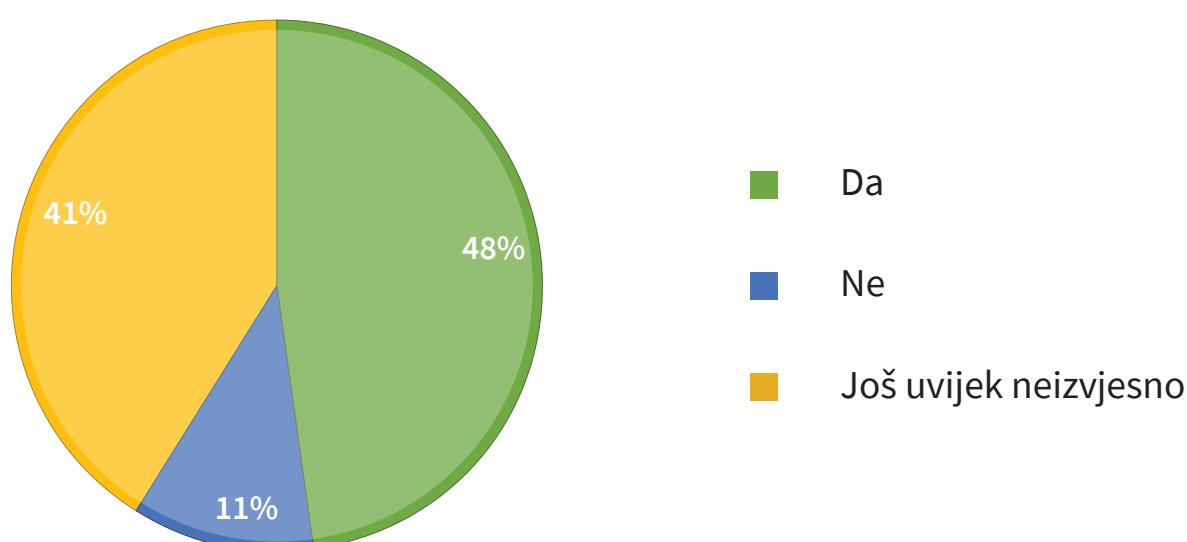
NAJVEĆI IZAZOVI U POSLOVANJU ZA VRIJEME PANDEMIJE COVID-19

Članice VSI koje su osjetile posljedice pandemije navele su kao najveće izazove u poslovanju: ograničene dolaske radnika na posao (rad od kuće), zatim otežanu komunikaciju (putna, poštanska, itd.) te otežan izvoz i prodaja proizvoda i usluga. Mnoge kompanije je pogodilo i to što je veliki broj radnika bio u samoizolaciji (karantinu) kao i nemogućnost i otežana nabavka repromaterijala. Značajan udio kompanija naveo je i dodatne izazove sa kojima su se suočili tokom pandemije, poput brige o zdravlju radnika i klijenata, organizovanja posla tokom ograničenog radnog vremena, zatvaranje trgovina te nesposobnosti nadležnih organa da upravljaju socio-ekonomskim posljedicama pandemije.

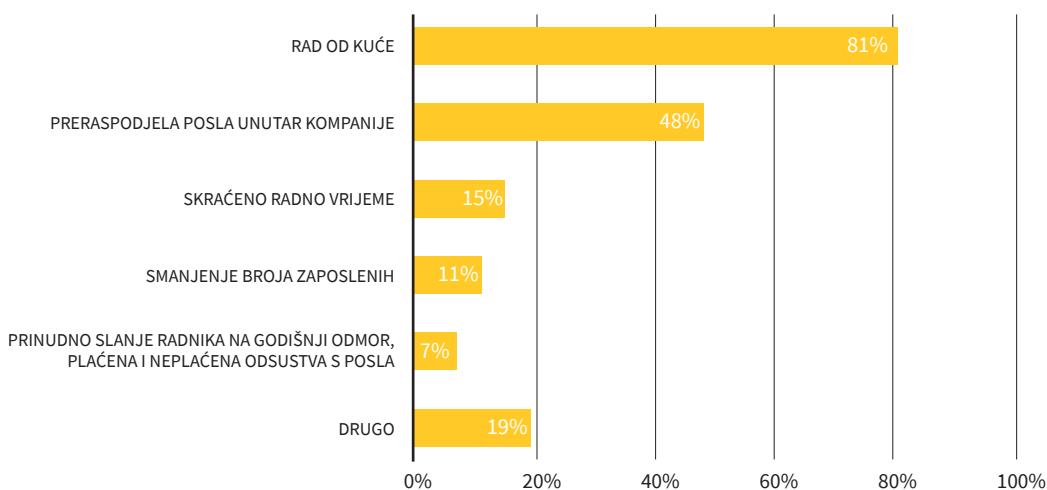
UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA REALIZACIJU UTVRĐENIH STRATEŠKIH I INVESTICIJSKIH PLANOVA

Na pitanje da li će vaša kompanija uprkos posljedicama pandemije biti u stanju da realizuje utvrđene buduće strateške i investicione planove, 48% ispitanih kompanija je odgovorilo da hoće, uprkos pandemiji, dok je 41% ispitanih odgovorilo da je još uvijek neizvjesna realizacija njihovih utvrđenih strateških i investicijskih planova. Svega 11% kompanija neće biti u mogućnosti realizirati svoje planove zbog posljedica pandemije COVID-19.

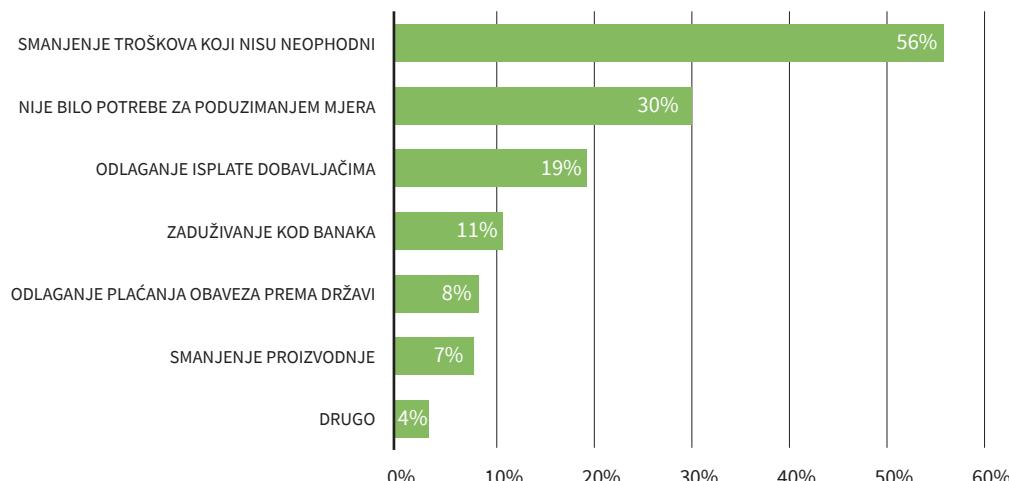
OPTIMIZACIJA POSLOVANJA U CILJU PREVAZILAŽENJA KRIZE IZAZVANE PANDEMIJOM COVID-19

Kada su u pitanju strategije i odluke za optimizaciju poslovanja kompanija sa ciljem prevazilaženja krize izazvane pandemijom, velika većina (81%) smatra da su rad od kuće, preraspodjela posla unutar kompanije (48%), te skraćeno radno vrijeme (15%) bili glavni faktori koji su pomogli kompanijama da očuvaju svoje poslovanje te istovremeno zaštite zdravlje svojih radnika i klijenata. Pored prikazanih, kompanije su navele i dodatne načine koji su im olakšali poslovanje u kriznim mjesecima, poput promptne komunikacije sa glavnim dobavljačima i klijentima, smanjenje troškova i ostvarivanje strateških partnerstava.

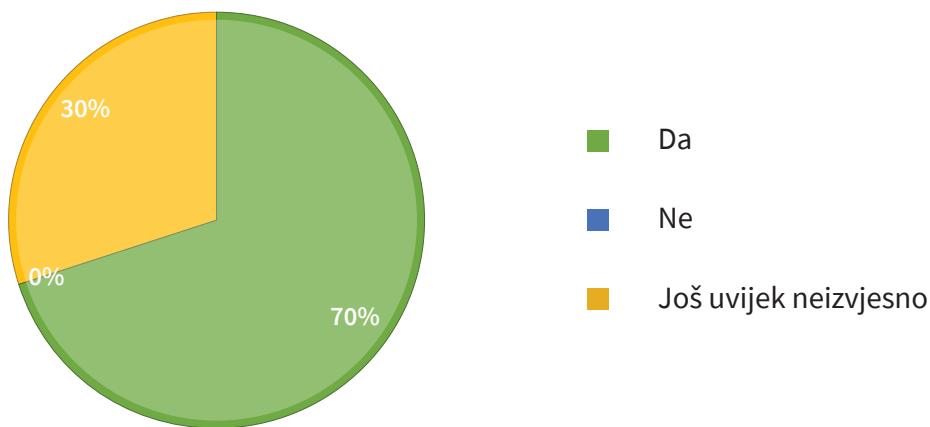
PODUZETE MJERE INVESTITORA ZA VRIJEME PANDEMIJE COVID-19 U CILJU OČUVANJA POSLOVANJA

Prema urađenoj anketi, više od polovine članica VSI (56%), u mjesecima trajanja krize izazvane pandemijom odlučilo se na smanjenje fiksnih i varijabilnih troškova koji nisu neophodni, u cilju očuvanja poslovanja. 30% anketiranih nije imalo potrebu za primjenom niti jedne mjere, dok je 19% pribeglo odlaganju isplate dobavljačima za dostavljenu robu i usluge. 11% članica VSI odlučilo se na zaduživanje kod banaka, 8% na odlaganje plaćanja obaveza prema državi, a 7% odlučilo se na smanjenje proizvodnje.

PODRŠKA KOMPANIJAMA ZA VRIJEME TRAJANJA KRIZE IZAZVANE PANDEMIJOM COVID-19

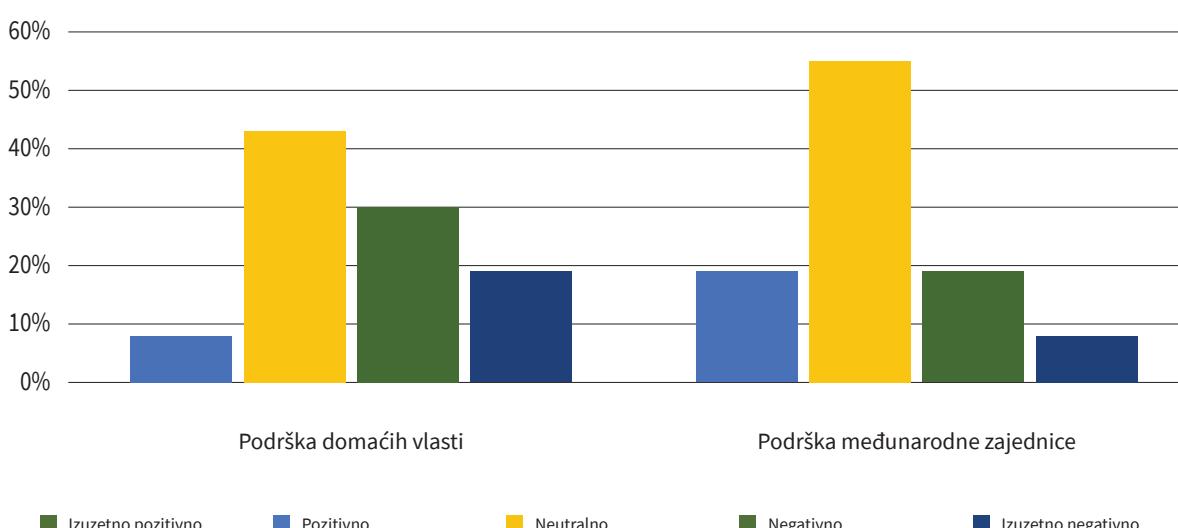
Na pitanje da li će uspjeti prevazići krizu u poslovanju bez finansijske i tehničke podrške, značajna većina kompanija (70%) odgovorila je da će uspjeti prevazići aktuelnu krizu bez dodatne podrške, dok je 30% kompanija odgovorilo da još uvijek nije sigurno da li će moći samostalno prevazići poteškoće u poslovanju bez dodatne finansijske i operativne podrške.

OCJENA PODRŠKE DOMAĆIH VLASTI I MEĐUNARODNE ZAJEDNICE U SUZBIJANJU POSLEDICA PANDEMIJE COVID-19

Prilikom ocjene podrške koju su vlasti u BiH pružile u cilju suzbijanja posljedica pandemije COVID-19, 44% anketiranih zauzelo je neutralan stav, 30% dalo je negativnu ocjenu, 19% ocjenilo je izuzetno negativno podršku vlasti u BiH, dok je svega 7% anketiranih dalo pozitivnu ocjenu nastojanjima vlasti da pomognu kompanijama u prevazilaženju krize.

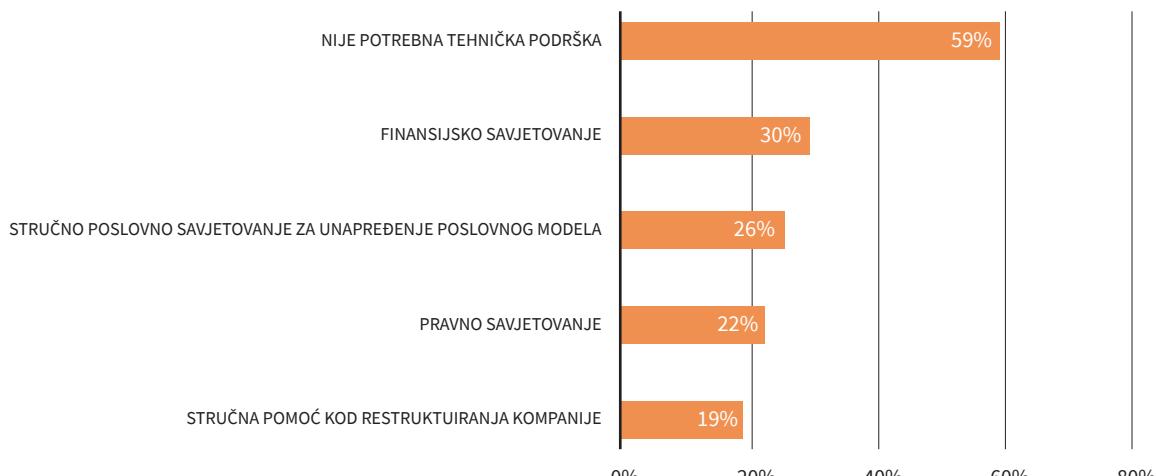
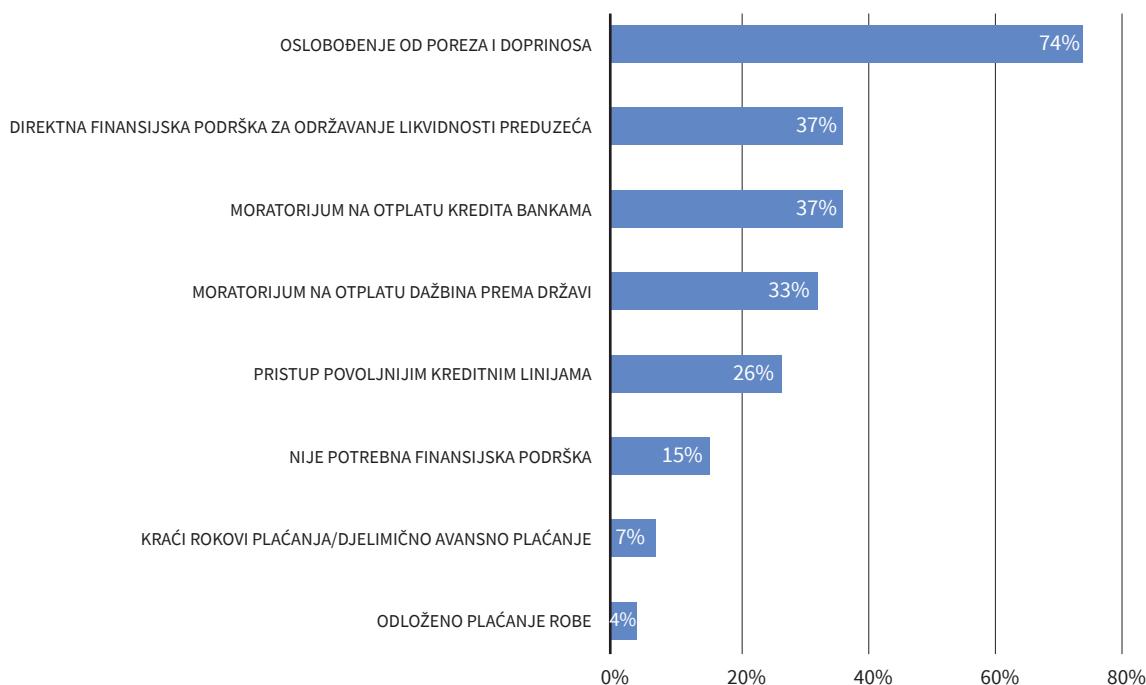
Nešto bolje ocjenjena je podrška međunarodne zajednice u prevazilaženju krize uzrokovane pandemijom. Naime, 55% ispitanika imalo je neutralan stav prema podršci međunarodne zajednice, isti procenat ispitanika (19%) ocjenilo je i pozitivno i negativno podršku međunarodne zajednice, dok je 7% dalo izuzetno negativnu ocjenu.

ČEKIVANA FINANSIJSKA I TEHNIČKA PODRŠKA DOMAĆIH VLASTI U PREVAZILAŽENJU EKONOMSKE KRIZE IZAZVANE PANDEMIJOM COVID-19

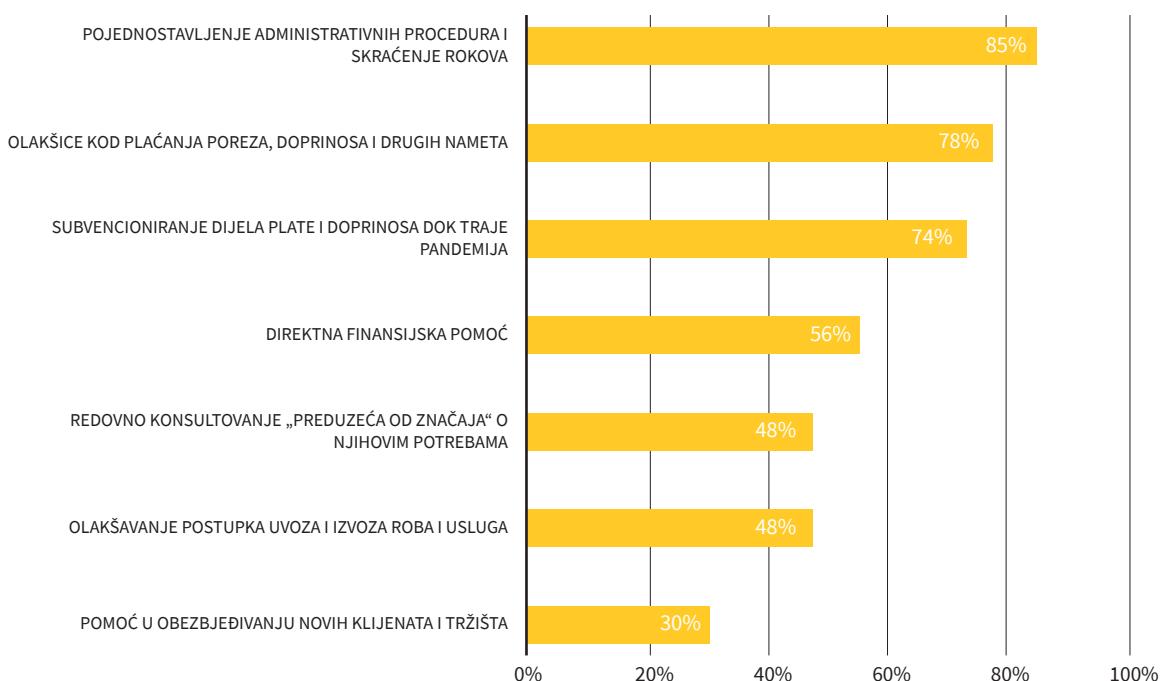
Na pitanje koji su to vidovi finansijske potpore koje bi država trebala primjeniti u cilju prevazilaženja ekonomskog krize uzrokovane pandemijom, najveći broj anketiranih (74%) smatra da je to privremeno oslobođenje plaćanja poreza i doprinosa. Isti procenat anketiranih (37%) smatra da su direktna finansijska podrška kompanijama i moratorij na otplatu kredita najbolji načini koji bi pomogli kompanijama da održe svoju likvidnost. Nešto manji procenat (33%) anketiranih misli da je to uvođenje moratorija na otplatu dažbina prema državi, dok 26% smatra da je najbolji vid potpore omogućavanje kompanijama pristupa povoljnim kreditnim linijama.

Kada je u pitanju tehnička pomoć koju bi vlasti u BiH trebale obezbjediti kompanijama u prevazilaženju negativnih posljedica pandemije, pored 59% anketiranih kojima nije potrebna tehnička podrška, 30% ispitanika izjasnilo se da im je finansijsko savjetovanje neophodan vid tehničke podrške. Nešto manji procenat anketiranih (26%) iskazalo je da im je potrebno stručno poslovno savjetovanje za unapređenje poslovnog modela, dok 22% ima potrebu za pravnim savjetovanjem u prevazilaženju krize, a 19% treba stručnu pomoć kod restrukturiranja kompanije.

PREPORUKE VLASTIMA U BIH U CILJU PREVAZILAŽENJA POSLJEDICA PANDEMIJE COVID-19

Na pitanje kojih pet najefikasnijih mjera bi vlasti u BiH trebale poduzeti u prevazilaženju ekonomске krize uzrokovane pandemijom, kompanije su odgovorile da je na prvom mjestu pojednostavljenje administrativnih procedura i skraćenje rokova, zatim sljedi uvođenje olakšica kod plaćanja poreza, doprinosa i drugih nameta te subvencioniranje dijela plate i doprinosa. Na četvrtom mjestu je mjera davanja direktnе finansijske pomoći kompanijama dok su na petom mjestu navedeni olakšavanje postupka uvoza i izvoza roba i usluga, kao i redovno konsultovanje „preduzeća od značaja“ o njihovim potrebama

Članovi

